

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**Інституційний механізм міжнародного співробітництва з протидії
торгівлі наркотиками**

(на матеріалах Асоціація «Український національний комітет
Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine)», м. Київ)

Студента 2 курсу, 1-1мз групи,
спеціальності 051 «Економіка»
спеціалізації «Міжнародна
економіка»

Ігнатова Нікіти
Олександровича

_____

підпис

Науковий керівник,
доктор з державного управління,
доцент, професор кафедри
світової економіки

Залізнюк Вікторія
Петрівна

_____

підпис

Гарант освітньої програми
кандидат економічних
наук, професор, професор
кафедри світової економіки

Кудирко Людмила
Петрівна

_____

підпис

Київ 2021

РЕЦЕНЗІЯ

№ 555
на випускні кваліфікаційну роботу,
студента заочної форми навчання
2 курсу ФМТН-КНТЕУ спеціальності 051 «Економіка»
спеціалізації «Міжнародна економіка»
Ігнатова Нікіти Олександровича,
на тему «Інституційний механізм міжнародного співробітництва
з протидії торгівлі наркотиками»,
виконаної на матеріалах Українського національного комітету
Міжнародної Торгової Палати (ICC Ukraine), м. Київ, Україна»

Випускні кваліфікаційну роботу присвячено комплексному дослідженню інституційного механізму міжнародного співробітництва у сфері протидії незаконній торгівлі наркотиками і різноманітних економічних, політичних та правових аспектів реалізації механізму міжнародної співпраці у сфері забезпечення протидії незаконному обігу наркотиків у світі.

У першому розділі досліджено проблематику і сучасний стан наркоторгівлі у світі, проаналізовано сучасні механізми боротьби з незаконною торгівлею наркотиками.

У другому розділі було здійснено комплексну оцінку факторів впливу на ринок наркотиків у світі і проаналізовано ефективність сучасних інституційних механізмів міжнародної співпраці з протидії торгівлі наркотиками.

В третьому розділі було запропоновано ряд заходів щодо удосконалення інституційного механізму міжнародного співробітництва у досліджуваній сфері, визначено пріоритетні напрями щодо поглиблення і вдосконалення міжнародної співпраці у галузі боротьби з наркозлочинністю.

Випускна кваліфікаційна робота Ігнатова Нікіти Олександровича має закінчений характер, виконана у повному обсязі, відповідає встановленим вимогам та рекомендована до публічного захисту.

Президент,
Д.е.н., професор,
Академік УАН

Щелкунов В.І.

ІНСТИТУЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА З ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ НАРКОТИКАМИ»

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМАТИКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН НАРКОЗЛОЧИННОСТІ У СВІТІ.....	7
1.1 Аналіз негативного впливу наркобізнесу на світову економіку та оцінка сучасного стану наркоторгівлі у світі.....	7
1.2 Механізми боротьби з торгівлею наркотиками на міжнародному рівні.....	12
Висновки до розділу 1.....	20
РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО ТІНЬОВОГО РИНКУ НАРКОТИКІВ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ З ПРОТИДІЇ НАРКОТОРГІВЛІ.....	23
2.1 Оцінка факторів впливу на міжнародну торгівлю наркотиками.....	23
2.2 Аналіз ефективності сучасних інституційних механізмів міжнародної співпраці з протидії торгівлі наркотиками.....	31
Висновки до розділу 2.....	38
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ НАРКОБІЗНЕСУ.....	41
3.1 Пріоритетні напрями та пропозиції щодо поглиблення і вдосконалення міжнародної співпраці з протидії наркозлочинності та підвищення ефективності боротьби з наркобізнесом у світі.....	41
3.2 Перспективи впровадження та прогнозна оцінка ефективності запропонованих заходів у сфері протидії міжнародній торгівлі наркотиками.....	47
Висновки до розділу 3.....	54
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	60
ДОДАТКИ.....	69

ВСТУП

На сьогоднішній день наркозлочинність є однією з найсерйозніших криміногенних загроз для усього світу. Сучасні глобалізаційні процеси створюють сприятливе середовище для розвитку і посилення транснаціональних кримінальних угруповань, діяльність яких підриває політичну і економічну стабільність, сприяє деградації суспільства та суспільно-політичних інституцій.

Небезпечність торгівлі та споживання наркотиків зумовлюється також тим, що дані правопорушення відбуваються у сукупності з іншими видами злочинів, зокрема, злочинами проти життя та здоров'я людей, економічними та корупційними правопорушеннями.

Актуальність обраної теми зумовлена сучасним станом наркоторгівлі у світі — збільшенням її обсягів та наявністю негативних наслідків для світової економіки, необхідністю комплексного дослідження питання проблеми наркозлочинності в міжнародній площині, визначення основних сучасних пріоритетних напрямів щодо боротьби з незаконною торгівлею наркотиками у світі.

Процеси, що відбуваються сьогодні у світовій економіці та торгівлі, є передумовою виникнення принципово нової ситуації у кримінальному світі, що знаходить своє відбиття, зокрема, у появі транснаціональної злочинності, яку можна віднести до найновіших явищ, які формують сучасну злочинну картину світу.

Усвідомлення глобальної загрози, яку несе транснаціональна організована злочинна діяльність, і виникнення проблем, які пов'язані з необхідністю боротьби з нею, беруть свій початок з кінця ХХ століття.

Проблематику наркозлочинності у світі досліджують як вітчизняні, так і закордонні науковці різних галузей знань, які зосереджені як на економічній складовій, так і на правових та політичних складових даної проблеми.

Зокрема, вагомий внесок у дослідження проблеми наркозлочинності у світі внесли вітчизняні науковці: Бандурка О.М., Венедіктова А.А., Гладкова Є.О., Джужа О.М., Кнорринг В.І., Корнієнко М.В., Литвак О.М., Орлов Ю.В., Павликівський В.І., Спиридонова Л.І., Тимошенко В.А., Щирська В.С., Смирнов К.Ю. Ярмиш О.Н. та інші. Важливу роль у дослідженні проблеми наркотиків та боротьбу з ними внесли закордонні вчені: Беррідж В., Боєрі М., Драммонд М., Кіркланд Дж.Л., Фрідл К., Хенсон Дж. та інші. На нашу думку необхідний комплексний підхід щодо дослідження наркобізнесу як одного з найнебезпечніших видів діяльності людини, зважаючи на сучасні світові тенденції, глобалізаційні процеси та інші фактори, що безпосередньо впливають на стан наркозлочинності у світі.

Метою роботи є аналіз сучасного стану міжнародного співробітництва у світі щодо проблеми наркозлочинності, оцінка впливу наркобізнесу на світову економіку, а також дослідження стратегій, що використовують провідні країни світу та міжнародні організації задля профілактики та протидії наркотогівлі.

Для досягнення поставленої мети, необхідно виконати наступні завдання:

- провести комплексний аналіз негативного впливу наркобізнесу на світову економіку та надати оцінку сучасному стану наркотогівлі у світі;
- дослідити інституційний механізм міжнародного співробітництва у сфері боротьби з транснаціональною торгівлею наркотиками;
- проаналізувати ефективність міжнародної співпраці щодо протидії наркозлочинності та надати оцінку факторам впливу на міжнародну торгівлю наркотиками;
- дослідити стратегії, що використовують провідні країни світу та міжнародні організації задля профілактики та протидії наркотогівлі.
- визначити пріоритетні напрями та пропозиції щодо вдосконалення інституційного механізму міжнародного співробітництва з протидії наркозлочинності;

- надати власні пропозиції щодо поглиблення і вдосконалення міжнародної співпраці з протидії наркозлочинності та підвищення ефективності боротьби з наркобізнесом.

Об'єктом дослідження: є сучасний стан та розвиток міжнародного співробітництва у сфері протидії транснаціональній наркоторгівлі у світі.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні засади формування та функціонування сучасного інституційного механізму міжнародного співробітництва у сфері протидії транснаціональній торгівлі наркотиками.

Методи дослідження. Відповідно до мети та завдань дослідження в роботі було використано систему методів наукового пізнання. Серед них – загальнонаукові методи, економічні методи, загально- та спеціально-юридичні методи та методи політичної науки.

Було застосовано наступні загальнонаукові методи: історичного аналізу, порівняння, синтезу, узагальнення.

Історичний метод дозволив дослідити витоки появи та розвитку наркозлочинності, як загальної проблеми людства, а також розглянути становлення інституту запобігання і протидії правопорушенням, пов'язаних з виробництвом, контрабандою та незаконним збутом наркотиків.

У роботі були застосовані економіко-логічний метод та метод економічного аналізу, інституційний метод (вивчення інститутів, за допомогою яких здійснюється політична та економічна діяльність держав та організацій), формально-юридичний метод (класифікація головних ознак, визначення правових понять і категорій, тлумачення правових норм і актів), та метод альтернатив (зіставлення і критика протилежних одна одній теорій).

Для визначення напрямів поглиблення міжнародного митного співробітництва і удосконалення нормативно-правової бази щодо протидії торгівлі наркотиками було застосовано компаративні методи, методи аналізу, синтезу та узагальнення. Для обґрунтування пропозицій щодо підвищення

ефективності інституційного механізму міжнародного співробітництва в сфері незаконного обігу наркотичних речовин використано системний метод.

Нормативно-правовим підґрунтям роботи є Міжнародні нормативно-правові акти (конвенції, угоди), нормативно-правові акти України (Конституція України, закони і підзаконні акти України), законодавство зарубіжних держав щодо питань діяльності суб'єктів протидії, наркозлочинності.

Емпіричну базу дослідження становлять статистичні матеріали міжнародних організацій та країн, що пов'язані з незаконним обігом та виробництвом наркотиків у світі, поточного стану проблем, пов'язаних з вживанням наркотиків та війною з наркотиками, та результатів діяльності правоохоронних органів різних країн в сфері протидії наркозлочинності.

Науково-практична новизна роботи полягає в комплексному дослідженні теоретичних положень і концептуальних підходів, сукупність яких дозволяє краще зрозуміти і сприяти вдосконаленню сучасним механізмам реалізації державами і міжнародними організаціями механізму боротьби з наркотиками.

Інформація про апробацію результатів дослідження: Ігнатов Н. Сучасний стан наркозлочинності у світі // *Modern Relationships in the World Economy* : зб. наук. ст. студ./ відп. ред. Г.В. Дугінець – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. – 242 с.

РОЗДІЛ 1. ПРОБЛЕМАТИКА ТА СУЧАСНИЙ СТАН НАРКОЗЛОЧИННОСТІ У СВІТІ

1.1 Аналіз негативного впливу наркобізнесу на світову економіку та оцінка сучасного стану наркоторгівлі у світі

В усі часи однією з головних проблем людства була злочинність, тобто діяльність, яка є забороненою на рівні держави або громади. З розвитком соціально-економічного укладу, держави і права з'являлися і продовжують з'являтися нові види правопорушень. Одним з найнебезпечніших для суспільства видів правопорушень є наркоторгівля.

Людство на протязі багатьох сторічь практикувало використання різноманітних рослин, що містять психоактивні речовини. Дані речовини впливають на центральну нервову систему людини, змінюють психічний стан особи і мають стимулюючі, нейролептичні або галюциногенні ефекти при їх використанні. Стародавні цивілізації використовували зазначені рослини у медицині та релігійно-побутовій сфері, в деяких культурах дана практика залишається і до цього часу [58, с. 289].

Термін «Наркотик» (від грец. *Ναρκωτικός*) вперше застосував Гіппократ, описуючи речовини, які мають седативний ефект на фізичний стан людини, ще в античні часи. Даний термін застосовувався виключно щодо окремих видів речовин, а саме тих, що мають здатність знижувати або усувати відчуття болю (анальгетиків) [57, с. 25].

З розвитком науки, торгівлі та правових систем світу, підходи щодо розуміння поняття «наркотик» дещо змінилися. В сучасній юридичній літературі та нормативно-правових актах закріплено терміни «наркотичні засоби» і «психоактивні речовини», які означають речовини природні чи синтетичні, препарати, рослини, які включені до відповідних переліків речовин, вільний цивільний обіг яких заборонений чи обмежений і диференціюються між собою відповідно до хімічного походження [4].

Медичне визначення поняття «наркотичний засіб» означає будь-які речовини, вживання яких специфічно впливає на людину, можуть викликати залежність і мають високий ступінь ризику при застосуванні [60, с. 47].

Також існують соціальний та психологічний критерії для визначення даного поняття, яке використовується не тільки для визначення психоактивних речовин, а й для будь-яких явищ та процесів, які викликають пристрасть у особи, яка проявляється у формі емоційної нестійкості, дратівливості та конфліктності, за умови відчуження особи від даного процесу (адикція).

Під час аналізу стану наркоторгівлі у світі доцільно використовувати саме нормативне визначення даного поняття, насамперед це пояснюється тим, що воно закріплено у міжнародних договорах та у нормативно-правових актах країн світу. Оскільки саме заборона виробництва та реалізації наркотичних речовин як товару створює підґрунтя для існування такого явища як наркобізнес.

Підвищена небезпека незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин у міжнародному масштабі визначила позицію ООН щодо боротьби з транскордонним поширенням наркотиків. Досить серйозною перешкодою ефективній синхронизованій протидії транскордонній наркозлочинності є диспропорції у диференціації кримінальної відповідальності за контрабанду наркотиків у країнах, що мають спільний кордон або навіть перебувають міждержавних союзах [24, с. 154].

Історично склалося, що першими суб'єктами транснаціональної торгівлі наркотиками були держави і державоподібні утворення по типу колоніальних торгівельних компаній та інших подібних політій, утворених колоніальними імперіями (Британська Ост-Індійська компанія). Центром виробництва опію були Афганістан та північно-східні регіони сучасної Індії, які в той час були фактично колоніями Великобританії. Економічна політика урядів колоніальних держав була направлена на спеціалізацію та монокультуру у колоніях і тому головною сільськогосподарською культурою

у зазначених регіонах був мак з якого добувався опій. Попит на опій був надзвичайно високий, як у колоніях, так і у метрополіях, а також у країнах, ринки яких були частково або повністю закритими для європейців. В ті часи торгівля даним наркотиком не була заборонена у більшості країни світу. Однією з перших держав, яка заборонила торгівлю опіумом був Цинський Китай. Саме питання торгівлі опіумом у Китаї стало причиною Опіумних війн, збройного конфлікту, причиною якого є отримання вільного доступу до ринку [61, с. 15-16].

Інша ситуація спостерігалася і в Латинській Америці, в першу чергу в Перу, вживання листів коки серед місцевого населення було традицією, яку перейняли іспанські колонізатори. Однак, економічна цінність коки для іспанців була мінімальною у порівнянні з цінними металами та дорогоцінним камінням, які були основою експорту іспанських колоній, а небезпека для здоров'я і негативний соціальний ефект був значно нижчим порівняно з наслідками вживання опію, тому особливого розповсюдження і відкритої протидії вільному обороту даний наркотичний засіб у ті часи не отримав [65, с. 435-436].

Промислова революція, індустріалізація та розвиток науки у ХІХ сторіччі сприяли створенню нових галузей економіки і диверсифікації вже існуючих. Саме в ті часи були винайдені ін'єкційні пігулки та морфін, який широко застосовувався під час збройних конфліктів як анестезуючий засіб. Дія даного наркотику була не досліджена в повній мірі, тому його використовували надмірно, що викликало залежність у військовослужбовців.

Бурхливий розвиток харчової та хімічної промисловості, особливо фармацевтичної галузі, став підґрунтям для створення нових небезпечних наркотиків – синтетичних наркотичних засобів, серед яких такі як амфетамін та діетиламід лізергінової кислоти (ЛСД). Під час В'єтнамської війни деякі медичні препарати, серед яких численні анестетики, анальгетики, препарати для корекції та лікування психічних порушень, викликали надзвичайно сильну фізіологічну та психологічну залежність. Спостерігалися випадки соціальної

деградації військовослужбовців після демобілізації, які, не маючи доступу до зазначених препаратів і за відсутності реабілітації, ставали вигнанцями в суспільстві. Саме в цей час популяризувався новий наркотичний засіб – марихуана. Вживання каннабісу дозволило деяким колишнім військовослужбовцям «вилікувати» залежність від «тяжких» наркотичних засобів, перейшовши на менш небезпечну для здоров'я марихуану [63, с. 121-122].

В 1961 році була прийнята Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року, основною метою якої була заборона будь-якого споживання наркотичних засобів, крім як для медичних цілей. Країни, що ратифікували її, взяли на себе зобов'язання по контролю за розповсюдженням та реалізацією наркотичних речовин. Незаконний збут та вживання наркотичних засобів, кримінальним законодавством більшості країни світу визначається як кримінально-каране діяння.

У кінці 70-х років ХХ ст. почали формуватися сучасні центри виробництва наркотичних засобів, а саме колумбійський, афганський та бірманські регіони. Спільним у цих регіонів було те, що вони стали зонами довготривалих збройних конфліктів, а соціально-економічний розвиток даних держав був на низькому рівні [56, с. 14-15]. Збройні конфлікти в даних державах продовжуються, а наркотрафік має тенденції до зростання.

Вирощування рослин, які містять наркотичні засоби та психотропні речовини, в деяких країнах, є важливою складовою сільського господарства. Так у 80-х роках ХХ століття кока було головною сільськогосподарською культурою у Болівії. На сьогоднішній день Болівія займає 1-2 місце по вирощуванню коки в світі на рівні з Перу. Культивуація даної культури суворо регулюється державою, яка встановлює квоти, максимально допустимі площі насаджень, а також перелік регіонів в яких можливе вирощування коки.

Конопляна галузь сільського господарства є одним з постачальників продукції для текстильної і косметичної галузей промисловості, однак в більшості країн, зокрема в Україні, дана галузь перебуває в занепаді через

надзвичайно жорсткі законодавчі обмеження щодо рівня ТГК в рослинах і присадибних ділянок. Аналогічна ситуація спостерігається і з маковою галуззю в Україні [5].

Наркобізнес є динамічним видом злочинності, суб'єкти наркоторгівлі застосовують все нові підходи до приховування наркотичних речовин під час їх транспортування, а також регулярно створюють нові види синтетичних наркотиків, що ускладнює виявлення, профілактику та протидію наркозлочинності. Зазначені вище обставини актуалізують питання дослідження сучасного стану наркозлочинності у світі, її впливу на світову економіку, а також пошуку нових шляхів міжнародного співробітництва у цій галузі.

Ситуація, яка на сьогоднішній день спостерігається в Афганістані, дозволяє стверджувати, що об'єми наркотрафіку з даної країни можуть значно збільшитися в найближчі часи, ймовірно основним напрямком наркотрафіку будуть виступати країни Центральної та Південної Азії. Нестабільною залишається також ситуація в М'янмі та Тайланді, що зумовлює зростання темпів виробництва наркотичних речовин в регіонах, які не перебувають під повним контролем урядів цих країн.

1.2 Механізми боротьби з торгівлею наркотиками на міжнародному рівні

Поняття інституційного механізму вченими різних наук і галузей знань трактується по різному. Інституційний механізм розглядається як сукупність інститутів, організацій, закладів і установ різного рівня і статусу (зокрема і систему органів державного управління і місцевого самоврядування), які забезпечують реалізацію державної політики у певній сфері [16, с. 15]. Деякі науковці визначають поняття інституційного механізму як сукупність взаємозв'язків між державними-владними інститутами, побудованому на комплексі формалізованих правил їх поведінки [21, с. 11].

На нашу думку, обидва зазначені вище підходи слід розглядати як дві невід'ємні частини цілого, тобто інституційний механізм – сукупність інститутів суспільства і зв'язків між ними, за допомогою яких держава реалізує покладені на неї (суспільством) завдання.

Ми вважаємо, що інституційний механізм міжнародного співробітництва протидії міжнародній торгівлі наркотиками включає:

- 1) нормативна база, що слугує правовою основою міжнародного співробітництва щодо протидії міжнародній торгівлі наркотиками - сукупність нормативно-правових актів прийнятими міжнародними організаціями, дво/богатосторонніми домовленостями між державами, тощо;
- 2) суб'єкти протидії міжнародній торгівлі наркотиками: міжнародні організації, правоохоронні структури (регіональні, державні), державно-владні інституції різних держав, тощо;
- 3) інструментарій, що використовують суб'єкти протидії міжнародній торгівлі наркотиками відповідно до нормативно-правових приписів (нормативної бази), що регламентує її діяльність (Додаток Б).

Провідну роль у сфері боротьби з наркоторгівлею відіграють держави і міжнародні організації. Головним міжнародним органом, діяльність якого спрямована на моніторинг і координацію діяльності країн у сфері боротьби з

наркозлочинністю, є Організація Об'єднаних Націй та її структурні підрозділи – Управління ООН з наркотиків і злочинності (далі UNODC) та Комісія ООН з наркотичних засобів. Даними організаціями були підготовлені численні програми запобігання вживання наркотиків, лікування наркозалежності, заходів з превенції наркозлочинності.

Організацією Об'єднаних Націй були прийняті міжнародні документи, які направлені на боротьбу з наркозлочинністю. Основними міжнародними договорами у сфері боротьби з наркоторгівлею є Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року з поправками, внесеними в неї відповідно до протоколу 1972 року, Конвенція про психотропні речовини 1971 року та Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів психотропних речовин 1988 року.

Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року встановлює правовий режим наркотичних засобів на території країн, що її підписали. Кожна держава, що приєдналася до неї, зобов'язана обмежити виключно медичними та науковими цілями виробництво, виготовлення, вивезення, ввезення, збут та застосування і зберігання наркотичних засобів, вичерпний перелік яких наведений у списках даної конвенції [9].

Конвенція про психотропні речовини 1971 року регулює обіг психоактивних речовин, таких як стимулятори амфетамінового ряду, барбітурати, бензодіазепіни і психоделіки. Даний міжнародний договір був направлений на вдосконалення контролю за обігом тих наркотичних речовин, які не були включені до єдиної конвенції про наркотичні засоби 1961 року, яка включала здебільше опіати, каннабіс та похідні від коки речовини [10].

Конвенція ООН про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів психотропних речовин 1988 року направлена на забезпечення міжнародного співробітництва у зазначеній сфері та на боротьбу з організованою злочинністю, що пов'язана з наркоторгівлею. Даний документ зобов'язує держави, що її підписали, визнати кримінально караним будь-яке

діяння пов'язане з вирощуванням, збутом, купівлею та зберіганням наркотичних засобів та психотропних речовин [11].

Міжнародна організація кримінальної поліції (далі Інтерпол) є міжнародною організацією, яка покликана сприяти об'єднанню зусиль національних правоохоронних органів країн-учасниць у сфері боротьби з злочинністю, у тому числі з наркобізнесом та контрабандою наркотиків. Крім цієї організації, існують численні регіональні організації зі схожими завданнями, серед яких: Агентство Європейського Союзу зі співробітництва в правоохоронній сфері (Європол), Поліцейське об'єднання Америки (Амеріпол), Африканська організація співпраці поліції (Африпол), Aseanapol, Поліцейське співтовариство Організації економічного співробітництва (ECOPOL), Центр забезпечення правопорядку у Південно-Східній Європі (SELEC), Організація поліцейського кооперації Ради співробітництва арабських держав Перської затоки (GCC-Pol) та Центральноазіатський регіональний інформаційний координаційний центр (CARICC).

Моніторингом стану наркозлочинності та виробленням спільних стратегій боротьби з нею займаються численні міжнародні інтеграційні та торгово-економічні об'єднання, наприклад, Європейський Союз [22, с. 201]. Так протидія наркотрафіку гашишу з Марокко і героїну з Туреччини і країн СНД є одним з напрямків діяльності Європейського агентства з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського Союзу (Frontex).

Провідну роль у боротьбі з наркозлочинністю відіграють правоохоронні органи. У більшості країн світу, в структурі правоохоронних органів держави створені структурні підрозділи, які займаються профілактикою та протидією наркозлочинності [18, с. 63]. Найчастіше такими органами виступають відповідні департаменти або інші види структурних підрозділів поліції і органів безпеки. Так в Україні, в структурі кримінальної поліції Національної поліції, існує Департамент боротьби з наркозлочинністю, а в структурі Служби безпеки України функціонує Головне управління по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю.

Деякі країни, в яких проблема незаконного обігу наркотиків стала однією з основних загроз національній економіці та суспільству, створюють профільні правоохоронні органи, завданням яких є виключно боротьба з наркозлочинністю. Це такі країни, в яких наркобізнес і наркотрафік має великі та загрозові масштаби. Першим міжнародним органом, створеним у 1909 р для боротьби з наркозлочинами, стала Шанхайська опійна комісія. У свою чергу першою країною, що створила подібний державних орган була Великобританія, яка у 1934 році заснувала Інспекцію з наркотиків у складі Хоум Офісу. Найвідомішим правоохоронним органом у сфері боротьби з наркозлочинністю є Управління боротьби з наркотиками (УБН) США. Більшість сучасних профільних (антинаркотичних) правоохоронних органів утворені з застосуванням досвіду УБН і мають подібну структуру, такі органи існують у більшості країн Південної Америки, на Філіппінах, в Ірані, Пакистані, Індії, Республіці Бангладеш та Ізраїлі.

Аналітичні, профілактичні та інші контрольні функції у сфері контролю обігу наркотичних засобів, окрім силових структур, виконують також органи виконавчої влади, які здійснюють дані функції відповідно до своїх повноважень [17, с. 202]. Наприклад, у системі центральних органів виконавчої влади України існує Державна служба України з лікарських засобів та контролю за наркотиками, діяльність якої направлена на реалізацію державної політики у сфері контролю якості та безпеки лікарських засобів, а також здійснення контролю щодо обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів і прекурсорів, та протидії їх незаконному обігу [6].

У світі існують численні громадські організації та об'єднання, які у своїй діяльності відстоюють власні погляди щодо проблеми наркотиків. Їх діяльність корелюється від відстоювання позиції щодо тотальної заборони наркотичних засобів до повної легалізації більшості видів наркотиків. Окремі організації пропонують допомогу у різних формах особам, що страждають від наркозалежності (Міжнародна антинаркотична Асоціація), а також

співпрацюють з державними органами щодо локалізації і нейтралізації наркобізнесу [23, с. 198].

Важливе місце у сфері протидії незаконній діяльності у сфері комерції і економіки відіграє Міжнародна Торгова Палата (ІСС) – впливова глобальна організація бізнесу, яка користується беззаперечним авторитетом у розробці сучасних правил та стандартів, які визначають ведення міжнародного бізнесу. Зазначена організація діє також в Україні і представлена Українським національним комітетом Міжнародної Торгової Палати, яка уповноважена Світовою організацією бізнесу представляти на національній території сучасні тенденції бізнесу та сприяти розвитку міжнародного співробітництва. Так зазначена організація відіграє важливу роль у відстоюванні інтересів міжнародного бізнесу в якості консультативного органу при різноманітних міжнародних організаціях. ІСС займається розробкою глобальних стандартів ведення бізнесу: Incoterms, торгового фінансування, форс-мажорів, міжнародних контрактів (їх укладання та типові форми), є ініціатором створення міжнародного арбітражу. В різних країнах, даною організацією було впроваджено численні ініціативи, які спрямовані сприяти ЗЕД, розвивати взаємодію державних інститутів та громадянського суспільства. ІСС Ukraine було створено Бюро протидії комерційним злочинам та корупції, метою якого є реалізація усесторонніх заходів по запобіганню економічним злочинам та корупції, в тому числі розкриттю, розслідуванню та мінімізації правопорушень задля розвитку вільного міжнародного товарообігу, підприємницької діяльності та встановлення високого рівня професіоналізму, справедливості та чесності у ділових відносинах на внутрішній та міжнародній аренах. Бюро здійснює аналітичну та аудиторську діяльність.

Однією з основних форм боротьби з наркозлочинністю є введення державно-владними інституціями заборон щодо діянь, пов'язаних з незаконним виробництвом, переміщенням, збутом та використанням наркотичних речовин і кримінальним переслідуванням осіб що порушили дані заборони.

Кримінальний кодекс України (Закон про кримінальну відповідальність, далі КК України) закріплює перелік кримінально-караних діянь пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів у окремий розділ XIII КК України.

КК України розмежовує незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів від аналогічної діяльності, але без мети збуту, що може створювати правову колізію під час кримінальної кваліфікації зазначених діянь. Окремо передбачається відповідальність за контрабанду наркотичних засобів. У диспозиції окремих статей КК України зазначеного розділу виділяється особливий суб'єкт скоєння злочину – державний службовець.

Слід зазначити, що вітчизняне кримінально-правове законодавства не передбачає санкції за незаконне споживання наркотичних засобів і психотропних речовин. Однак, Закон передбачає кримінальну відповідальність за незаконне публічне вживання наркотичних засобів, схиляння до вживання наркотичних засобів, незаконне введення в організм наркотиків та за підроблення документів на отримання медичних засобів, що містять наркотичні речовини [1].

Так, Кримінальний кодекс України обмежує незаконний посів і вирощування снотворного маку в кількості від ста до п'ятисот рослин і конопель у кількості від десяти до п'ятдесяти рослин незалежно від їх сорту.

Більшість злочинів, пов'язаних з обігом наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів, віднесено до злочинів середньої тяжкості (від 2 до 5 років позбавлення волі), хоча на практиці зазначені злочини скоюються групами осіб, за що передбачена відповідальність більше 5 років.

Іншою формою державно-владних приписів є прийняття загальнодержавних програм боротьби з наркозлочинністю, а також розроблення законодавства, що дозволяє визначити основні напрями реалізації

загальнодержавних програм. Так в Україні в 2013 році була прийнята «Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року», а також Закон України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» [2].

Урядом України було укладено численні дво- та багатосторонні договори в сфері правової допомоги у кримінальних справах. Наприклад Угода між Урядом України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії про надання взаємодопомоги у боротьбі з незаконним обігом наркотиків [13].

У Великобританії відсутнє єдине кримінальне законодавство, окрім чітко окреслених випадків, наприклад щодо злочинів, вчинених військовослужбовцями, злочинів у сфері незаконної міграції, тощо. Однак, законодавство у сфері обігу наркотиків застосовується на всій території Сполученого Королівства. Розмежовують незаконне зберігання та незаконний збут. За незаконний збут наркотиків передбачена кримінальна відповідальність від 14 років до довічного позбавлення волі [32].

Великобританія після виходу з ЄС відповідним чином зупинила свою діяльність в рамках Європолу, організації, яка створювалась в першу чергу, як орган боротьби з транснаціональною злочинністю, в тому числі з торгівлею наркотиками. В свою чергу, Великобританія поглиблює двостороннє співробітництво в зазначеній сфері з США та іншими своїми колишніми домініонами – Канадою, Австралією, Новою Зеландією.

Нідерланди є одним з основних центрів виробництва і обігу наркотичних засобів і психотропних речовин. Законодавство даної країни поділяє наркотики на два типи – тяжкі і легкі. Останні перебувають у вільному обігу в цій країні. У свою чергу сусідні Бельгія та Німеччина мають більш жорстке законодавство у даній сфері.

Найбільш жорсткою по відношенню до наркоторгівлі країною Європи є Франція, дана країна виступає одним з основних ініціаторів створення загальноєвропейських правоохоронних структур у сфері охорони кордонів та

розслідування транснаціональної злочинності. Кримінальний кодекс Франції передбачає позбавлення волі строком на 10 років за незаконну контрабанду та збут наркотиків, а за участь в діяльності організованих злочинних угруповань передбачено від 20 років до довічного ув'язнення [29].

Сусідні з Україною держави, насамперед Польща та Республіка Білорусь, також відрізняються жорстким по відношенню до наркотиків законодавством, хоча на сьогоднішній день рівень міжнародного співробітництва між країнами ЄС та ЄАЕС значно зменшився. Продаж наркотиків в Польщі є злочином, за який передбачено покарання у формі позбавлення волі строком від трьох до п'ятнадцяти років [27]. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь за зазначені види правопорушень передбачає позбавлення волі на строк від п'яти до двадцяти п'яти років в залежності від обтяжуючих обставин [26].

Іспанія являється основним центром наркотрафіку кокаїну в ЄС з Латинської Америки. Хоча дана країна приймає активну участь в загальноєвропейських ініціативах по боротьби з наркозлочинністю, рівень наркотрафіку залишається стабільно великим. На нашу думку, основною причиною зазначених явищ являється: ліберальне міграційне законодавство у Португалії та Іспанії щодо натуралізації громадян держав Латинської Америки, та слабкі, порівняно з Францією та Великобританією, санкції за правопорушення, пов'язані з виробництвом та збутом наркотичних речовин (від трьох до шести років позбавлення волі за торгівлю наркотиками в Іспанії) [36].

Однією з основних країн, яка активно протидіє наркозлочинності, є США. Основні антинаркотичні норми федерального законодавства США, що передбачають кримінальну відповідальність, зосереджені у част. 1-2 глави 13 книги 21 Зводу Законів США, основна частина – у розділах частини 1 з літерами «А»-«F», які містять § 801-904 [28]. Окремі штати мають свої власні закони про кримінальну відповідальність, однак питання, що стосуються контрабанди наркотиків входять до компетенції федерального рівня.

Двосторонні договори даної країни з Мексикою, Колумбією та Філіппінами створюють підґрунтя для ефективної боротьби з великими наркосиндикатами. Так в 2019 році кількість зареєстрованих випадків контрабанди наркотиків з Мексики до США зменшилось на 14% у порівнянні з 2018 роком (196 721 випадок і 229 803 випадків), що менше ніж у піковому 2006 році в два рази (640 141 випадок) [35].

Транснаціональні злочинні організації, що базуються в Мексиці, домінують в торгівлі наркотиками в США, і не тільки в прикордонних районах, а на більшій частині держави. Ці організації також контролюють обіг пов'язаних з наркотиками готівкової грошової маси і зброї і для ефективної протидії наркотрафіку з Мексики, урядом країни була прийнята Національна стратегія боротьби з наркотиками в Південно-західній прикордонній зоні (National Southwest Border Counternarcotics Strategy) [33, с. 1].

Важливим учасником світової боротьби з наркотрафіком є Ісламська Республіка Іран, яка має найбільшу частку (60-70%) затриманої контрабанди наркотиків з Афганістану. До 2014 року зазначена країна плідно співпрацювала з країнами Перської затоки – Саудівською Аравією, ОАЕ, Катаром. На сьогоднішній день на передній план вийшло регіональне суперництво між Іраном та країнами Перської затоки, що ускладнює міжнародне співробітництво між даними країнами [31 с. 94-95].

Важливим фактором, який ускладнює протидію міжнародній торгівлі наркотиками у світі є те, що наркотрафік може стати зброєю в рамках гібридної війни окремих країн. Однак, світова пандемія COVID-19 дозволила зменшити об'єми наркотрафіку у світі через закриття і посилення охорони кордонів держав, в тому числі кордонів між державами ЄС. Сучасні тенденції створюють підґрунтя для своєрідного «імпортозаміщення» наркотичної продукції у розвинених країнах. Зростання рівня безробіття і наявність незайнятих інтелектуальних ресурсів у хімічній та аграрній сфері можуть стати основними чинниками, що призведуть до збільшення виробництва

синтетичних наркотиків та окремих наркотичних речовин наркотичного походження у розвинених країнах та окремих країнах що розвиваються.

Висновки до розділу 1

Проблема наркозлочинності в останнє десятиріччя глобального масштабу і найсерйознішим чином впливають на стан світової економіки і соціальної стабільності у суспільстві та правопорядок. Детермінантами такого злочинного явища виступають економічна та соціальна нестабільність, що полягає у низькій політичній стабільності, соціальній культурі та інших проблем соціально-економічного характеру (Додаток А.1).

Правові ознаки наркотику, як предмету злочину сформувалося шляхом взаємодії органів державної влади та пройшло складний розвиток від Гаазької конференції 1912 р. до Конвенції ООН 1990 р., яка встановлювала порядок ідентифікації наркотичних речовин, механізми вирішення медичних та соціальних питань пов'язаних з наркозалежними особами [20, с. 110].

На сьогоднішній день у світі існують численні організації, діяльність яких направлена на профілактику та протидію наркозлочинності у світі.

Умовно їх можна поділити на три групи:

- 1) міжнародні організації;
- 2) держави, державні установи і організації;
- 3) громадські організації і об'єднання.

Поглиблений аналіз функціональних основ забезпечення протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів дозволяє зробити висновок про те, що протидія незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів – це діяльність міжнародних та державних організацій і установ, що спрямовано на реалізацію системного комплексу заходів впливу на явище незаконного обігу наркотиків, що охоплюється не тільки застосуванням до осіб, винних у

вчиненні порушень антинаркотичного законодавства, заходів репресивного характеру, так і профілактичну та попереджувальну складові.

Товарна структура незаконного експорту наркотиків (наркотрафіку) включає опіум, кокаїн та похідні від них наркотичні засоби. Основними місцями виробництва зазначених видів наркотиків є країни Південної Азії та Південно-Східної Азії (для опіуму) і країни Латинської Америки (для кокаїну). Марихуана порівняно рідко стає предметом контрабанди, оскільки зазначена наркотична рослина вирощується здебільше для задоволення «внутрішнього ринку». Винятком є наркотрафік гашишу з Марокко та країн Середньої Азії.

На сьогоднішній день, за даними ООН очікується зростання попиту і споживання наркотичних і психотропних речовин серед окремих верств населення, у зв'язку з соціальними обмеженнями та зростанням безробіття. Імпортозаміщення наркотиків місцевими виробниками, насамперед за допомогою синтетичних наркотиків і каннабісу, є важливим фактором, який вимагає пильної уваги з боку правоохоронних органів, оскільки в сучасних умовах пандемії, внутрішні виробники отримують перевагу над закордонними постачальниками.

Необхідно також звернути додаткову увагу на аналіз того, як вплив пандемії COVID-19 на виробництво і незаконний оборот наркотиків, позначився на терористичних організаціях, які отримують фінансову вигоду, підтримуючи незаконний обіг наркотиків і інших незаконних товарів.

Під час дослідження наркозлочинності, надзвичайно складним постає питання підрахунку обсягів виробництва наркотиків і розмірів наркотрафіку наркотичної продукції. Це пояснюється тим, що зазначена сфера економіки знаходиться у тіні і перебуває поза законом, даний факт унеможливорює застосування класичних підходів, що традиційно використовуються в економічній науці при аналізі окремих галузей і секторів економіки.

РОЗДІЛ 2. ДОСЛІДЖЕННЯ СВІТОВОГО ТІНЬОВОГО РИНКУ НАРКОТИКІВ ТА ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ НАРКОТОРГІВЛІ

2.1 Оцінка факторів впливу на міжнародну торгівлю наркотиками

Як вже було зазначено вище, основними регіонами виробництва наркотичних засобів на сьогоднішній день, є Південна Азія («Золотий півмісяць»), Південно-Східна Азія («Золотий трикутник») та Південна Америка. Також важливими для наркоторгівлі регіонами виступають центри наркотрафіку: Мексика, Венесуела, Еквадор та Куба у Латинській Америці, Філіппіни, Бангладеш та Малайзія у Південно-Східній Азії, а також країни Центральної Азії, Південної і Східної Європи та Туреччина (Додаток В).

Для дослідження сучасного стану наркозлочинності у світі важливо звернути увагу на статистичні дані відносно показників виробництва, транспортування та споживання наркотичних речовин, диференціюючи наркотики на 5 основних груп (виробничі напрями):

- опіати;
- кокаїн і похідні від нього;
- синтетичні наркотики;
- канабіс (марихуана).
- інші наркотичні речовини.

Станом на кінець 2021 року основним місцем культивуації опійного маку залишався Афганістан. На частку цієї країни припадає близько 84% світового виробництва опію і являється головним постачальником наркотиків на ринки сусідніх країн, Європи, Близького і Середнього Сходу, Південної Азії та Африки, а також в невеликій кількості у Північну Америку. У країнах «Золотого трикутника» на сьогоднішній день спостерігається значно менший об'єм виробництва наркотичних речовин. Найбільший об'єм виробництва наркотиків і наркотрафіку зафіксовано у М'янмі (7-8% світового виробництва

опію), а також у Лаосі (1-2%). Основними ринками збуту для наркотиків вироблених у даних країнах є Східної Азія та Південно-Східна Азія і Океанія [51, с. 10].

В Латинській Америці за період 2010-2020 спостерігається стрімке зростання виробництва опію на 350-400%, в основному в Мексиці, на долю якої припадає 6% світового виробництва опію і, в набагато менших об'ємах, Колумбія і Гватемала (менше 1% сумарно). Дані країни являються основним постачальниками героїну в Сполучені Штати і країни Південної Америки.

Незважаючи на довгострокову тенденцію до зростання, вирощування посівів опійного маку скоротилося на 17% у 2018 році (345,800 га посівної площі), а потім на 30 % в 2019 році (240,800 га). Стрімке зниження культивуваці опійного маку фіксувалося в Афганістані і М'янмі в 2018 і 2019 роках. Незважаючи на зниження посівних площ у цих країнах, глобальні площі культивування опійного маку як і раніше значно перевищують аналогічні показники 2010 року і знаходяться практично на тому самому рівні, що і вирощування коки [48, с. 12-13].

М'янма і Афганістан вже більше 60-ти років являються зонами конфліктів. Динаміка вирощування наркотичних речовин в зазначених країнах свідчить про те, що ескалація збройних конфліктів є однією з основних причин збільшення виробництва і наркотрафіку опіатів. В Афганістані мак снотворний історично є однією з основних культур і з початком фази II (1992-1996) наркоторгівля стає однією з основних складових прибутку для збройних формувань. Після початку операцій «Нескорена свобода» та «Рішуча підтримка» та за відсутності інших можливостей фінансувати свою діяльність, Талібаном було збільшено в рази посівні площі маку снотворного, а також активізувалося виробництво наркотичних речовин в місцях компактного розселення народів Афганістану у сусідніх країнах – Ірані та Пакистані [39. с. 3-4].

В М'янмі вирощування маку снотворного і виробництво опіуму було основним засобом існування етнічних повстанських угруповань народів сходу

даної країни, в першу чергу народу шан. Зазначена країна, разом з іншими двома країнами Південно-Східної Азії - Тайландом та Лаосом утворюють так званий «Золотий трикутник», регіон, який до недавнього часу був основним центром виробництва наркотиків в Азії (Додаток 3.1).

Основними факторами, що дозволили зменшити рівень виробництва наркотиків в зазначених країнах були:

1) Ненадійність бірманського наркотрафіку, оскільки повстанці і народи північного Тайланду напряму співпрацювали з китайськими, в'єтнамськими та іншими кримінальними організаціями і сталося так, що деякі представники останніх були заарештовані або добровільно здалися урядам країн і розкрили важливу інформацію щодо лідерів, співучасників, поставок і опорних пунктів наркозлочинців. За даними ООН, афганці відрізняються більшою самостійністю під час незаконної торгівлі наркотиками і намагаються не вступати в прямий контакт з кримінальними угрупованнями, найчастіше виступаючи у якості постачальників сировини для виробників наркотичної продукції в сусідніх країнах [42. с. 21-22].

2) Дії урядів країн направлені на боротьбу з наркозлочинністю в регіоні, в-першу чергу Тайланду, Філіппіни КНР та Сінгапуру. Зазначені країни відрізняються суворими покараннями за будь-які незаконні операції з наркотиками, а Тайланд і Філіппіни проводять широкомасштабні операції по нейтралізації кримінальних угруповань.

3) Конкуренція на тіньовому ринку наркотиків. Повстанці М'янми не могли конкурувати з Талібаном по темпам виробництва наркопродукції, посилення охорони кордону з боку Тайланду та Республікою Бангладеш зробило контрабанду наркотичних засобів більш ризиковою діяльністю.

На сьогоднішній день, ситуація в Афганістані і М'янмі є нестабільною та непередбачуваною. Ймовірно, в Афганістані найближчим часом буде спостерігатися зростання виробництва наркотиків через нову ескалацію збройного конфлікту. У свою чергу громадянська війна в М'янмі ще не закінчена, а останні події в даній країні дають можливість стверджувати, що

народи східної Бірми будуть шукати нові більш безпечні засоби для існування. Так, за даними ООН і АСЕАН з території М'янми було зафіксовано збільшення наркотрафіку синтетичних наркотичних речовин (Додаток 3.2).

Основними чинниками, що зумовлюють концентрацію виробництва кокаїну в країнах Південної Америки є природно-кліматичні умови, низький рівень політичної стабільності та добробуту населення в зазначеному регіоні. Кокаїновий кущ (далі кока) може культивуватися виключно в країнах з тропічним кліматом, в передгір'ях Анд або інших регіонах, в яких наявні перепади висот поряд з жарким тропічним мусонним кліматом (Індонезія, Індія).

Історично склалося, що головною країною в ланцюгу виробництва і наркотрафіку кокаїну виступає Колумбія. Так наприкінці 70-х -- початку 80-х років ХХ сторіччя дана країна стає лідером з вирощування коки і стає центром наркотрафіку в Латинській Америці. Основними чинниками, що вплинули на зазначені обставини були громадянська війна та збіднілість населення. Основним напрямом наркотрафіку в ті часи, був через з Колумбії до американського штату Флорида. В середині 80-х років колумбійські наркокартелі почали вести свою діяльність через мексиканські злочинні угруповання, розраховуючись з останніми не тільки грошима, а й самим продуктом [64, с. 43-44].

Нейтралізація основних наркокартелів Колумбії в 90-х роках, насамперед Мадельїнського та картелю Калі стало причиною перехоплення домінуючого положення в зазначеній галузі мексиканськими кримінальними угрупованнями. Перу і Болівія стають основними постачальниками сировини, а Колумбія залишається центром виробництва кокаїну. Головним центром наркотрафіку і координації злочинної діяльності в зазначеній сфері є Мексика. У свою чергу, уряд Мексики за підтримки федеральних відомств США проводить жорстку антинаркотичну політику направлену на боротьбу з наркокартелями. Також варто зазначити, що вирощуванням коки і виробництвом кокаїну в різні часи займалися різноманітні організації лівого і

правого спрямування, насамперед в Колумбії та Перу, це пов'язано, головним чином, необхідністю фінансувати власну діяльність (Додаток И.1).

У минулому десятиріччі спостерігалася тенденція до зростання посівних площ коки, які у з 2010 до 2017 року збільшилися у двічі (з 120,500 га до 245,000 га). Ситуація стабілізувалася у 2018 році і станом на кінець 2019 року залишається приблизно на одному рівні (244,200 га). На сьогоднішній день Колумбія залишається країною лідером з культивування коки. У 2017 році, за який наявні порівнянні оцінки, Колумбія складала 70 % світових площ культивування коки, Перу 20% і Болівія 10 %. За попередніми оцінками, виробництво кокаїну досягло найвищого рівня в 2017 році (1976 тон), що показує ріст виробництва кокаїну майже вдвічі порівняно з 2014 роком. У 2018 році спостерігалася сповільнення зростання виробництва і станом на кінець 2019 року не перевищує 1720 тон. Світове виробництво кокаїну зросло на 37% в період з 2015 по 2016 рік на 23% в період з 2016 по 2017 рік, на 4,6 відсотків в період з 2017 по 2018 рік і зменшилося в період 2018-2019 рік на 1,3% [52, с. 13-15].

У 2018 році правоохоронними органами різних країн сумарно було конфісковано 1300 тон кокаїну, 55% конфіскацій було здійснено в країнах Південної Америки, 21% в США і Канаду, 10% у країнах Центральної Америки і Карибського регіону і 14 відсотків в Європі. На всі інші регіони світу сумарно припадає менше 1% від загальної кількості вилучених наркотичних речовин кокаїнового ряду.

В Америці основний оборот кокаїнового наркотрафіку йде з Колумбії до США. УБН, проаналізувавши зразки вилученого кокаїну в США, припускають, що 90 відсотків цього кокаїну походить з Колумбії і 6 відсотків - з Перу, в той час як походження інших залишається невідомим [37].

Кількість вилучень кокаїну в Північній Америці збільшилося в тричі за період 2014-2018 рр., з 91 т в 2014 р до 272 тонн в 2018 році. Основна країна призначення імпорту кокаїну, як і раніше, залишається США. У 2019 році Сполучені Штати Америки повідомили про збільшення вилучення на 8% у

порівнянні з 2018 роком, що становило 270 тон. Основний потік наркотрафіку кокаїну направлений в США і проходить через Карибське море та Тихий Океан, або через Еквадор (для кокаїну, виробленого в південній Колумбії) або по суші до Центральної Америки (для кокаїну, виробленого в північній Колумбії) і далі в Мексику, звідки він транспортується до Сполучених Штатів через південно-західний кордон, який є ділянкою кордону з найбільшим відсотком вилучень кокаїну в США (штати Каліфорнія, Арізона і Нью-Мексико) [46, с. 260].

Другим за об'ємами наркотрафік кокаїну є маршрут Південна Америка-Європа. Кількість вилученого кокаїну в Західної і Центральної Європи майже в тричі збільшився у період з 2014 (62 тон) до 2018 (177 тон), основними транзитними регіонами залишаються країни Західної Африки та віддалені від материка території Іспанії та Португалії (Канарські острови та Мадейра) [45 с. 23-24].

Об'єми наркотрафіку у країни Азії та Африки залишаються порівняно невисокими. У країнах Західної та Центральної Африки кожен рік вилучають в середньому 2,4 тони кокаїну. Частка вилученого кокаїну в Західному і Центральному регіонах Африки має тенденцію до скорочення і відсоток конфіскованого кокаїну в Африці скоротився за період 2014-2018 рр. до 13% (в середньому 0,3 тони в рік). Дана динаміка пояснюється низькою купівельною спроможністю місцевого населення, а також низькою кваліфікацією працівників місцевих правоохоронних органів (Додаток II.2).

Кількість кокаїну, вилученого в Азії в 2018 році складала 3,5 тон, що більше в порівнянні с 2017 роком (3,3 тон), рекордний показник був зафіксований у 2016 році і складав 6,4 тон. Наркобізнес, пов'язаний з торгівлею кокаїном, у країнах Азії має порівняно невеликий розмах. Основними напрямками наркотрафіку залишається Японія, Гонконг та Сінгапур.

Виробництво і оборот синтетичних психоактивних речовин має набагато менші об'єми у порівнянні з наркотиками рослинного походження

[47, с. 56]. Так у 2018 році сумарно у світі було вилучено 280 тон речовин амфетамінового ряду – найпоширенішої групи синтетичних наркотиків. Виробництво даних видів наркотиків зосереджено переважно у розвинених країнах світу, серед яких лідерами є США, Нідерланди і країни Східної Азії. Це пояснюється складністю і наукомісткістю виробництва, а також наявністю легальних та напівлегальних ринків збуту.

Із загальної кількості лабораторій амфетаміну станом на початок 2019 року повідомлялося про припинення діяльності близько 750 нарколабораторій по всьому світу в період 2014-2019, більше половини з яких знаходилися в Європі (417), особливо в Західній і Центральній Європі (316) і, в меншій мірі, в Східній Європі (100). На сьогоднішній день найбільші об'єми незаконного обігу амфетаміну зосереджені на Близькому і Середньому Сході, зокрема в Туреччині і Ізраїлі, а також в Європі [44, с. 29]. Важливим регіонами для ринку синтетичних наркотиків залишається Австралія, а також інші країни в яких розвинена туристична галузь економіки.

Втрати світової економіки від наркотогівлі складно піддаються обрахунку. Ми вважаємо, що втрати держав доцільно поділити на дві категорії: ті, які прямо пов'язані з зазначеною злочинною діяльністю – прямі, та ті які опосередковано стосуються проблеми і є необхідними для безпосередньої протидії наркозлочинності та для усунення негативних наслідків (Додаток А.2).

До прямих втрат слід відносити: перетік фінансових ресурсів в тіньовий ринок, відмивання грошей, несплата податків у випадках коли злочинні організації співпрацюють з медичними закладами та аптеками, втрата трудових ресурсів, тощо. Особливістю прямих втрат є те, що вони не піддаються обрахунку, через свою економічну природу.

До непрямих втрат держави слід віднести: витрати на діяльність правоохоронних структур, витрати на антинаркотичні компанії, витрати на лікування наркохворих, проведення антинаркотичних компаній та заходів. Кожна із зазначених витрат, в більшості випадків, закладена у державний

бюджет країни і має чітко визначені показники в грошовому вимірі. Однак, деякі витрати на окремі заходи правоохоронної діяльності є інформацією, що відноситься до державної таємниці, а витрати на лікування і антинаркотичні компанії включені до загальнодержавних медичних програм і видатків на охорону здоров'я.

На сьогоднішній день, з поміж усіх наркотичних та психотропних речовин, найбільші об'єми виробництва та споживання має каннабіс. За даними ООН, на початок 2019 року у світі було зібрано і реалізовано 4,303 тони марихуани, а кількість споживачів перевищує 192 мільйони осіб. Популярність даного виду наркотику пояснюється відносною безпечністю у порівнянні з іншими наркотичними і психотропними речовинами, а також легалізацією або декриміналізацією споживання каннабісу у багатьох країнах світу. Важливим фактором, що впливає на виробництво даного виду наркотику, є низька трудомісткість виробництва, наявність у «фермера» первинних знань у галузі агрономії, а також присадибної або іншої придатної для вирощування ділянки. Слід зазначити, що конопля є важливою сільськогосподарською культурою для легкої промисловості, однак популяризація даної культури як наркотичної речовини сприяло впровадженню більш жорсткіших норм в галузі регулювання розмірів сільськогосподарських ділянок, об'ємів культивування і вмісту психоактивних компонентів (ТГК) у рослинах [41, с. 19]. Для прикладу, в Україні дозволений вміст ТГК становить $>0,08\%$, а середня врожайність не може перевищувати 1,5 тони з гектару, що є одними з найнижчих показників у світі [5].

За даними UNODC, у 2015-2018 роках про вирощування марихуани відзвітувало 59 країни. Найбільшу кількість каннабісу, за даними 2018-2019 років було вилучено у країнах західної півкулі (62 % від загальної кількості), причому на Південну Америку припадає 44 % від загальносвітового показника, що пояснюється повною легалізацією каннабісу в Уругваї, яка є основною країною незаконного експорту марихуани у Латинській Америці. Слід також зазначити, що наркотрафік марихуани обмежується регіоном в

якому він був вирощений, так марихуана з території США практично не потрапляє на територію ЄС, що можливо пояснити непомірними витратами та ризиком при переміщенні цього виду наркотику з приховуванням від митного кордону, а також наявністю конкуренції з боку місцевих виробників [50, с.67].

Інші наркотичні речовини не так поширені на тіньовому ринку наркотиків у порівнянні зі згаданими вище наркотиками. Відносно поширеними виступають псилоцибінові гриби, кат (кят), насвай та снюс. Зазначені види наркотиків стають доволі популярними серед молоді країн Європи та СНД і поширюються здебільше в навчальних закладах і нічних клубах.

2.2 Аналіз ефективності сучасних інституційних механізмів міжнародної співпраці з протидії торгівлі наркотиками

У 2020 виробництво наркотичних речовин у таких країнах як Колумбія та Афганістан скоротилося, оскільки сусідніми країнами були введені жорсткі карантинні міри під час пандемії COVID-19, що унеможливило ефективну діяльність наркотрафіку [49, с. 24-25].

Країнами лідерами по боротьбі з наркотрафіком опіатів є Іран, Туреччина та США. Найбільші об'єми контрабанди вилучаються у Ірані і сумарно становлять 690 тон опіатів (опіуму, морфіну та героїну) у 2018 році, що на 526% більше ніж у всіх інших країнах світу разом узятих. У своїй діяльності, пов'язаної з протидією наркозлочинності, Іран співпрацює з Пакистаном, однак дане співробітництво не можливо назвати повністю ефективним, оскільки Пакистан не контролює повністю так звану Зону племен – одного з оплотів Талібану. На сьогоднішній день Іран намагається піти на діалог з новоутвореним, але не визнаним у світі урядом Афганістану.

Більшість вилучень опіатів відбувається здебільшого в районах виробництва опію. Таким чином, в Азії, де відбувається більше 90% відсотків світового незаконного виробництва опію, на частку країн припадає 76%

відсотків всіх вилучень опіатів (опію, морфіну і героїну) в світі. В 2019 році найбільшу кількість опіатів було вилучено в наступних країнах: Іран (52%), Туреччиною (10%), Пакистаном (9%), США (4%), Китай (3%) і Афганістан (3%).

Країни Середньої Азії знаходяться у потенційно-загрозливій ситуації, оскільки, ймовірно, основним напрямком наркотрафіку стане маршрут з Афганістану через країни СНД. Більшість країн зазначеного регіону відрізняються низьким рівнем підготовки особового складу підрозділів, що забезпечує охорону державного кордону та внутрішньої безпеки, великим рівнем корумпованості та застарілим устаткуванням, що в умовах складного рельєфу і протяжності державних кордонів значно знижує ефективність протидії транснаціональної злочинності.

В Південно-Східній Азії спостерігається вкрай несприятлива для злочинних угруповань ситуація, оскільки країни регіону традиційно застосовують жорсткі методи протидії правопорушенням. Для боротьби з наркозлочинністю активно застосовуються збройні сили країн АСЕАН, Філіппіни, Сингапур і Тайланд активно співпрацюють з США в зазначеній сфері. Тактика залякування показує ефективність на території Філіппін, однак на нашу думку є неприйнятною для більш демократичних суспільств країн Західної Європи та Північної Америки.

Важливу роль у боротьбі з наркозлочинністю в регіоні відіграють також розвідувальні організації країн АСЕАН, тісна співпраця яких дозволяє ефективно боротися з злочинними групами. Проблемним фактором залишається низький рівень адаптації правоохоронних органів до нових форм ведення злочинної діяльності з боку організованих кримінальних угруповань.

У країнах Азії надзвичайно жорстке антинаркотичне законодавство, діяльність силових структур має високі показники ефективності, а ставлення суспільства до наркоторгівлі, наркотиків і криміналу взагалі являються здебільше вкрай негативним, що нівелює попит на наркотичні речовини у цих країнах. Зазначені фактори відіграють провідну роль у зниженні обсягів

наркотрафіку у країни Азії. На нашу думку, під час побудови і вдосконалення вітчизняної антинаркотичної політики доцільно звернути увагу на досвід таких країн як Сінгапур, Філіппіни та Японія.

Двостороннє співробітництво в сфері боротьби з наркотозлочинністю між США та Колумбією і Мексикою є одними з наймасштабніших антинаркотичних компаній у світі. Розпочата ще за часів президента Річарда Ніксона «війна з наркотиками» продовжується і на сьогоднішній день. У 80-х і 90-х роках ХХ сторіччя США виділяло все більше коштів в рамках військової допомоги Колумбії, хоча на думку деяких вчених, дана допомога була направлена впершу чергу на протидію лівим силам FARC та ELN [59. с. 56-57]. Доктрина президента Джорджа Буша-старшого була направлена на відкрите силове протистояння з наркосиндикатами. Слід зазначити, що вже в ті часи проведені дослідження УБН та незалежних неурядових організацій, вказують на неефективність актуальної на той момент тактики боротьби з контрабандою наркотиків, так нейтралізація крупних партій товару з боку правоохоронців значно збільшує собівартість невилученої частини кокаїну і, відповідно, створюють ситуацію, яка є вигідною для головних постачальників наркотиків. Саме в 90-х роках активно, на державному рівні, почали розроблятися і впроваджуватися програми реабілітації і лікування осіб хворих на наркоманію.

На відміну від Південно-Східної Азії, ситуація з наркозлочинністю в Латинській Америці є тяжкою і є однією з основних регіональних проблем. Громадянська війна в Колумбії на сьогоднішній день фактично завершена, однак високий рівень корупції, а також недостатній рівень добробуту населення залишаються основними факторами, які не дозволяють досягнути успіхів у сфері боротьби з організованою злочинністю.

Останнє десятиріччя ситуація з наркотрафіком наркотиків в Мексиці залишається патовою [46, с. 12-13]. На нашу думку, конкуренція Афганістану і південно-східної Азії не є тотожною до ситуації в Мексиці і Колумбії. На сьогоднішній день, на території Мексики активні численні кримінальні

організації, які залучені до наркобізнесу і при цьому конкурують один з одним. Відмінність між ситуацією в Азії і в Латинській Америці полягає, насамперед, в географічних, політичних і соціально-економічних умовах в яких діють ті чи інші злочинні організації. Талібан в Афганістані має більшу гнучкість та можливості і є відносно монолітною організацією у порівнянні з повстанськими угрупованнями М'яни. Наркокартелі в Мексиці перебувають у відносно рівних умовах і мають фактично однакові ринки збуту і прибутку, що не дає можливості одному наркокартелю зайняти домінуюче положення на тіншовому ринку наркотиків.

Однією з головних проблем наркозлочинності в Мексиці залишається високий рівень впливу кримінальних організацій на місцеве населення, а також стійкі зв'язки з організованими злочинними групами в США, які постачають в Мексику зброю в обмін на наркотики. Ініціатива колишнього президента США Д.Трампа з посилення охорони кордону з Мексикою частково допомогло зменшити об'єми наркотрафіку, однак при цьому збільшились випадки транспортування наркотиків морським та авіаційним транспортом.

Співробітництво в рамках ОАД залишається одним з основних пріоритетних напрямів правоохоронних структур країн західної півкулі, так за період 2014-2018 ряд країн Латинської Америки повідомили про ліквідацію лабораторій з виробництва кокаїнової пасти і гідрохлориду кокаїну. Саме завдяки міжнародній співпраці і координації діяльності були отримані зазначені результати. У порядку зменшення кількості лабораторій, діяльність яких була припинена, цими країнами були: Колумбія, Болівія, Перу, Венесуела, Аргентина, Чилі, Бразилія, Парагвай, Еквадор, Гватемала і Гондурас. Також про невелику кількість кокаїнових лабораторій, які були ліквідовані у даний період, повідомили країни Північної Америки (Канада і Сполучені Штати Америки) і Європи (Греція, Іспанія, Словенія, Бельгія, Швеція і Португалія). Все це свідчить про розгалуженість мережі виробництва

наркотиків, організатори яких пристосовуються до глобалізаційних тенденцій у світі.

Посадові особи урядів Канади і Сполучених Штатів провели 31 січня 2020 року у Вашингтоні (округ Колумбія) нараду з вироблення Спільного плану боротьби з наркотиками. Було засновано відповідні робочі групи і створено механізм для двостороннього обміну інформацією з проблем в сферах правозастосування, охорони кордонів та охорони здоров'я, з якими стикаються обидві країни [66 с. 73].

Як вже було зазначено вище, важливу роль у боротьбі з наркозлочинністю відіграють численні недержавні організації. Незалежні ЗМІ, такі як OCCRP, сприяють боротьбі з корупцією і наркотиками, та інформують громадськість щодо актуальної ситуації в зазначеній сфері. Слід також зазначити, що деякі ЗМІ ймовірно можуть стати інструментом політичного впливу окремих еліт в різних країнах, що може сприяти розповсюдженню дезінформації.

Такі організації, як Drug Policy Alliance, які виступають за легалізацію «легких» наркотиків, відстоюють позицію щодо безперспективності «війн з наркотиками», вважаючи, що основними засобами боротьби з наркозлочинністю повинні виступати виключно інституції громадського суспільства, а також профілактичні форми боротьби – пропаганда здорового способу життя, підтримка і лікування наркозалежних, тощо.

Европол є потужною загальноєвропейською правоохоронною структурою, однією з завдань яких є координація діяльності правоохоронних органів країн членів ЄС і моніторинг і аналіз ситуації пов'язаній з організованою злочинністю в регіоні.

Основними пунктами доставки наркотиків в Європи є Роттердам, Антверпен, Гамбург і Бремерхафен та Валенсія. За даними Європолу, кінцевими точками для наркотрафіку каннабісу є Скандинавські країни (це пов'язано з кліматичними умовами в даному регіоні, які унеможливають вирощування марихуани). В ЄС, в основному спостерігається виробництво

трав'яного каннабісу для продажу на внутрішньому ринку та в сусідніх країнах, що не входять у Євросоюзу. Європол збирає дані і проводить моніторинг вирощування каннабісу на території ЄС. Дані про вилучення партій каннабісу і рослин, надаються правоохоронними органами і урядами країн ЄС для аналізу змін в середовищі наркозлочинності, а національний досвід країн використовується для будівництва загальноєвропейської антинаркотичної політики.

Важливим елементом боротьби з наркотрафіком є співробітництво окремих країн з інтеграційними об'єднаннями типу ЄС. Так, починаючи з 2011 року, обсяги вилученого в Туреччині героїну стали зростати, а в 2014 і 2017 роках в Туреччині було вилучено більше героїну, ніж у всіх країнах ЄС разом узятих. Крім того, Туреччина має важливе значення для незаконного обороту інших наркотиків, в тому числі деяких нових психоактивних речовин, а також як зростаючий споживчий ринок [53, с. 7]. Необхідно також звернути увагу на те, що одним з головних регіонів виробництва і контрабанди наркотиків в ЄС є Нідерланди, які відрізняються своїм ліберальним законодавством поміж інших країн Європи. У виробництві метамфетаміну лідером виступає Республіка Чехія.

На нашу думку, складові інституційного механізму протидії наркозлочинності ЄС є одними з найрозвинутіших у світі. На відміну від більшості інших регіональних організацій, в рамках ЄС функціонує трирівнева структура прийняття рішень з питань, пов'язаних з виробленням спільної політики держав членів ЄС. Процедурами розробки політики і здійсненням законодавчих процедур займаються організації і органи ЄС, насамперед Європейська рада, Рада ЄС та Європейський парламент. Європейська комісія приймає участь не тільки в розробці і прийнятті відповідних нормативно-правових актів, а і здійснює функції з підтримки реалізації відповідних актів.

Комітети і робочі групи Ради ЄС – COSI та HDG відіграють важливу роль у координації спільної діяльності у сфері протидії незаконній торгівлі наркотиками. Горизонтальна робоча група з наркотиків (HDG) була створена

в 1997 році і відповідає за виконання як законодавчої, так і загально-політичної діяльності у двох основних сферах: скорочення пропозицій та зменшення попиту на ліки, що містять наркотичні речовини у своєму складі. Ця робота зосереджена на трьох важливих напрямках: координація, міжнародне співробітництво та моніторинг поточного стану. Робоча група співпрацює з такими органами ЄС, як Європейський центр моніторингу наркотиків та наркозалежності (EMCDDA) та Європол (Європейське агентство з питань правопорядку), а також з міжнародними організаціями та з країнами, що не є членами ЄС [43, с. 30]. Основними проблемами з якими спідкається ЄС під час боротьби з наркозлочинністю є лібералізація антинаркотичного законодавства окремими країнами, значна ширина кордонів Єврозони та велика кількість мігрантів, які являються потенційним суб'єктом організованої злочинності (Додаток Г).

Прийняті урядами заходи стримування поширення COVID-19 неминуче впливають на ринок наркотиків, починаючи з їх виробництва та транспортування і закінчуючи споживанням. На сьогоднішній день на ринку наркотиків і, зокрема, в сфері міжнародного незаконного обороту, можна виділити три тенденції:

- a) зниження доступності наркотиків і підвищення цін;
- b) вплив на потенціал правоохоронних органів;
- з) зміна методів роботи організацій наркобізнесу [25, с. 55].

Незаконний обіг наркотиків багато в чому залежить від світової торгівлі і відкритості кордонів. Протиепідеміологічні заходи урядів держав світу, що здійснюється для подолання пандемії COVID-19, неминуче вплинули на всі аспекти наркобізнесу, починаючи з виробництва і контрабанди, незаконним оборотом наркотиків та їх споживання.

Дані останніх досліджень свідчать про те, що прийняті урядами заходи боротьби з пандемією COVID-19 привели до (щонайменше тимчасовому) дефіциту цілого ряду наркотиків, що супроводжується зростанням цін. Показовою є ситуація в країнах Середньої Азії, яка є частиною так званого

«Північного маршруту» героїну з Афганістану. В усіх країнах повідомляється про значне скорочення наркотрафіку традиційних для регіону наркотичних речовин (опіатів) і збільшення їх вартості. В Республіці Казахстан вартість однієї дози героїну до введення заборон весною 2020 року становила $\approx$ 12 дол. США, а вже влітку 25 дол. США. Однак доступність лікування на сьогоднішній день є обмеженою - заборона на пересування, перепрофілювання ліжок в наркологічних організаціях, прийом тільки в екстрених випадках – негативно впливають на ситуацію з допомогою хворим на наркозалежність. Наркологічні установи в деяких містах змушені були обмежити спектр своїх послуг і в основному надають консультаційні послуги онлайн. Дана тенденція характерна не тільки для зазначеної країни і регіону, а й для більшості країн СНД [40, с. 9-10].

Висновки до розділу 2

На нашу думку, важливим залишається поглиблення міжнародної співпраці у сфері протидії торгівлі наркотиками та пошук нових шляхів міжнародного співробітництва в зазначеній сфері. Необхідно звернути увагу на вплив сучасних геополітичних чинників та пандемії COVID-19 на стан міжнародної торгівлі наркотиками. Зменшення прибутку негативним чином впливає на суб'єктів наркоторгівлі і значно послаблює їх можливості впливати на окремі соціальні групи та політичні утворення. На сьогоднішній день загрозою залишаються перспективи поглиблення взаємодії між різними суб'єктами наркобізнесу і іншими злочинними організаціями. Унеможливлення кооперації злочинних груп або об'єднання їх в єдину організацію є однією з найважливіших завдань правоохоронних органів.

Основним фактором впливу на міжнародну торгівлю наркотиками є наявність такої соціально-економічної і політичної ситуації у країні або регіоні, що дозволяє безпечно виробляти наркотичні речовини та налагодити стабільний наркотрафік у інші держави.

Наявність у державі збройного конфлікту, низький рівень добробуту населення та відсутність ефективного сучасного державно-правового механізму боротьби з правопорушеннями є позитивними факторами для розгортання організованої незаконної діяльності злочинних організацій та інших кримінальних елементів.

На нашу думку, на формування та розвиток окремих виробничих напрямів наркотиків впливають чинники, які є характерними для деяких галузей економіки. Так для діяльності, пов'язаної з незаконним вирощуванням наркотичних рослин (кокаїну, каннабісу і маку снодійного) важливими є фактично ті самі фактори впливу, що і для сільського господарства - природно-кліматичні умови, наявність і доступність площ для культивування, а також наявність відповідної кваліфікації у осіб, що здійснюють вирощування зазначених рослин. Виробництво синтетичних наркотичних речовин є фактично незаконної формою хімічної галузі промисловості, що вимагає відповідних інтелектуальних ресурсів і сировинної бази.

Негативними факторами впливу на міжнародну торгівлю наркотиками є, насамперед, протидія з боку країн і міжнародних організацій, в тому числі силовими методами. Під час пандемії, важливим чинником стає закриття кордонів, що ускладнює або унеможлиблює стабільний наркотрафік. Діяльність громадських організацій з профілактики наркозалежності також відіграє ключову роль у зниженні попиту на наркотичні речовини.

Важливо також звернути увагу на ті методи боротьби з наркозлочинністю, що показують свою ефективність та на ті, що потребують вдосконалення. Застосування сили є ефективним методом протидії торгівлі наркотиками, однак не завжди є єдиним варіантом, за допомогою якого можливо боротися з даним явищем на рівні держави. Ми вважаємо, що поєднання зазначеного методу з нормативним (виробленням ефективної правової доктрини в зазначеній сфері) та профілактичним (впровадження і розвиток державних інститутів з профілактики наркозлочинності і наркозалежності) дозволять істотно знизити рівень наркозлочинності в країні.

Доцільним, на нашу думку, є вдосконалення і впровадження економічного методу та методу взаємодії з громадянським суспільством і розроблення відповідних нових інституційних механізмів на міжнародному рівні. Сутністю методу взаємодії з громадянським суспільством є залучення громадських організацій до співробітництва з державно-владними інститутами, зміна ставлення до наркотиків та наркозлочинності як до вкрай негативного явища. Важливим також є громадське обговорення питання легалізації окремих видів, так званих, «легких наркотиків», що є проявом демократичності країни і суспільства, однак слід зазначити, що легалізація окремих видів наркотиків є складно передбачуваними діями, на що слід звернути урядам тих країн, які дійшли консенсусу в суспільстві по даному питанню.

На нашу думку необхідним є розробка нових і вдосконалення існуючих економічних методів протидії торгівлі наркотиками. Застосування різноманітних ринкових і фінансових механізмів дозволить зробити діяльність з виробництва і збуту наркопродукції неприбутковою, що відповідним чином вплине на поточну ситуацію на тіньовому ринку наркотиків.

Потребує також дослідження питання наслідків легалізації окремих наркотичних речовин в різних державах, а також аналіз відповідних змін динаміки наркозлочинності у цих країнах. Вивчення стану наркозлочинності у таких країнах як Нідерланди, Уругвай, ПАР, а також окремих штатів США дозволить визначити доцільність і перспективи легалізації деяких видів наркотиків у інших країнах.

РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ МЕХАНІЗМІВ ПРОТИДІЇ НАРКОБІЗНЕСУ

3.1 Пріоритетні напрями та пропозиції щодо поглиблення і вдосконалення міжнародної співпраці з протидії наркоторгівлі та підвищення ефективності боротьби з наркобізнесом у світі

На сьогоднішній день сучасні глобалізаційні процеси та розвиток технологій у світі створюють нові можливості і виклики, у тому числі у сфері протидії міжнародній злочинності. На нашу думку, одним з найважливіших напрямків, в якому повинні працювати країни у даній сфері, є закріплення у суспільстві негативного ставлення до злочинної діяльності та кримінальних елементів, тільки усвідомивши всю небезпеку зазначених явищ і осіб стає можливим перемогти кримінал, у тому числі незаконну торгівлю наркотиками. Однак слід також поквпатись про недопущення трансформації держави у своєрідне злочинне утворення, що можливе у випадку часткової або повної перемоги над злочинністю.

Зазначена вище точка зору є своєрідним утопічним поглядом на майбутнє, однак актуальним та важливим залишається розробка і вдосконалення сучасних інституційних механізмів боротьби з наркоторгівлею на рівні країн та в усьому світі.

Як вже було зазначено в попередніх розділах, основною формою боротьби з незаконним виробництвом наркотиків і наркотрафіком є метод застосування сили, який ґрунтується на залученні до боротьби з даними явищами силових та правоохоронних структур, проведення спеціальних операцій з нейтралізації кримінальних угруповань, перехоплення і вилучення контрабанди тощо (Додаток Г).

Сучасна «нова холодна війна», поляризація світу значно ускладнює боротьбу з наркозлочинністю у світі. На нашу думку, існує необхідність на рівні окремих регіональних організацій здійснити заходи щодо впровадження

більш жорстких вимог для боротьби з наркотрафіком та лібералізації ринку наркотиків. Проблемним питанням залишається той факт, що саме болівійська кока є сирцем для кокаїну, що виробляється в Колумбії, а контроль з боку правоохоронних органів за контрабандою наркотиків є слабким, через нестачу кваліфікованих працівників і відсутність відповідного устаткування і техніки. [62, с. 604] Сусідня Бразилія має проблеми з патрулюванням кордону через їїню велику протяжність, а Перу також відрізняється відносно ліберальним законодавством щодо вирощування і обігу коки, що дозволяє кримінальним організаціям розгорнути незаконний бізнес і налагодити наркотрафік за допомогою місцевого населення.

На нашу думку, необхідним кроком з боку держав Латинської Америки щодо зменшення рівня злочинності є дипломатичний і економічний вплив, на рівні регіональних організацій регіону – Меркосур, Андського пакту, Організації американських держав, на країни, що сприяють прямо чи опосередковано наркозлочинності. Актуальним є відродження Союзу південноамериканських націй, умовою членства в якому, з поміж інших, повинно бути взяття державою на себе зобов'язань щодо посилення охорони кордонів та сприяння боротьби з транснаціональною злочинністю і наркотрафіком.

Критерії членства в Європейському союзі закріплені в Маастрихтському договорі 1992 р., цей договір також встановлює, що в рамках ЄС проводиться спільна зовнішня і безпекова політика, зазначені положення закріпленні також у Амстердамському договорі 1997 р. у Ніццькому договорі 2001 р. та Лісабонській угоді про внесення змін в Угоду про Європейський Союз й Угоду про заснування Європейської Спільноти (Лісабонська угода) 2007 р.. Питання внутрішньої безпеки держав в рамках ЄС знаходиться в спільній компетенції урядів держав та відповідних інституцій ЄС [30, с. 132]. На нашу думку, на основі аналізу мережі наркотрафіку і центрів виробництва наркотиків у світі, можливо зробити висновок, що спільна політика в сфері правоохоронної діяльності та безпеки ускладнюється

відсутністю єдиного підходу щодо наркозлочинності в рамках Союзу та злагодженої співпраці в зазначеній сфері між окремими країнами ЄС. Так Нідерланди та Чехія є центрами виробництва і важливими логістичними центрами наркотрафіку. Кримінальні організації, що діють в Італії та на Балканах також відіграють важливу роль у розвитку і збільшенні темпів наркотрафіку з Близького Сходу, Північної Африки та Південної Америки [44, с. 23].

Необхідним є подальше вивчення та оцінка ризиків, що можуть супроводжуватись лібералізацією ринку наркотиків та легалізацією окремих видів наркотичних та психотропних речовин. Підхід Нідерландів по даному питанню створює проблеми для правоохоронних систем Франції, Бельгії, Люксембургу, Німеччини, а також Великобританії, яка хоча і не є членом ЄС, однак також зазнає чималих негативних наслідків через контрабанду наркотиків з материка. На нашу думку, інститути ЄС повинні виробити єдиний підхід щодо проблеми наркотиків і покласти зобов'язання на країни-члени Союзу щодо посилення нагляду за дотриманням антинаркотичного законодавства, збільшення фінансування антинаркотичних кампаній та профілактики і лікування наркохворих.

Найбільш проблемною країною щодо питання незаконного виробництва і торгівлі наркотиками залишається Афганістан. ВВП (номінал.) Афганістану до пандемії COVID-19 був на рівні 19,01 млрд. дол., після початку пандемії показники економіки знизились на 5,5%. Велика різниця спостерігається між ВВП (номінал) та ВВП по ПКС, що пов'язано, насамперед, з тим, що більша частина економіки перебуває в тіні, а валютний контроль з боку держави є слабким [38].

Прихід до влади Талібану створює складну ситуацію в регіоні. Уряди Ірану, Китаю та Пакистану підтримали Талібан після захоплення влади. Немало важливим в даній ситуації є те, що Іран та Пакистан відіграють важливу роль у боротьбі з наркотрафіком, а оскільки ЄС, США та Індія ймовірно припинять або вже припинили фінансування різноманітних

громадських та соціально-економічних ініціатив в країні, наркотрафік опію може стати основним засобом прибутку Афганістану. В загрозливій ситуації, в даному випадку, стають країни Середньої Азії – Таджикистан, Туркменістан та Узбекистан, а також існує ризик створення ситуації подібної до Венесуели та Болівії, про яку було зазначено вище, Іран та Пакистан, ймовірно, можуть використовувати наркотрафік у своїх політичних цілях проти країн Близького Сходу, ЄС та Індії.

На нашу думку, необхідним кроком щодо вирішення проблеми наркозлочинності і наркотрафіку з Афганістану є підтримання діалогу з політичними силами в даній країні, об'єднання і поглиблення зусиль країн Перської затоки щодо протидії злочинності, а також залучення різноманітних інституційних механізмів в рамках ЛАД, посилення тиску та/або домовленість з Іраном та Пакистаном щодо залучення цих країн до співробітництва з міжнародною спільнотою у сфері протидії наркозлочинності та безпеки.

Відкритим залишається питання залучення міжнародних інвестицій в Афганістан, однак, враховуючи той факт, що до захоплення влади Талібаном інвестиції в Афганістан були вкрай обмеженими, на сьогоднішній день можливість залучення іноземних інвестицій є маловірогідною через відсутність перспектив в економіці країни і внутрішньої нестабільності.

Політична декларація двадцятої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН, що присвячена спільній боротьбі з всесвітньою проблемою наркотиків, закріпила рішучість країн членів ООН співпрацювати в питаннях пов'язаних з боротьбою з наркозлочинністю та наркоманією [12]. В 2019 році Генеральний секретар ООН Антоніу Гутерреш закликав світову спільноту щодо застосування альтернативних методів боротьби з наркотиками. На його думку, «Війна з наркотиками» не дозволяє досягти тих цілей, які намагаються досягти країни, що її ведуть. Пропонується перенести боротьбу з наркотиками в соціально-економічну площину – ліквідувати пропозицію і нівелювати попит на наркотики у суспільства [34, с. 2]. Ліквідація попиту на наркотики полягає у створенні умов для співпраці держави з інститутами громадянського

суспільства у формуванні та реалізації наркополітики, впровадження практики здійснення лікувальних заходів як альтернативи кримінальному покаранню наркозалежних осіб, які вчинили незначні правопорушення.

Генеральним секретарем ООН не було конкретизовано дії, які є необхідними до ліквідації пропозиції, альтернативні до тих, що здійснюються правоохоронними органами різних країн, державними та міжнародними інституціями.

Численні громадські організації виступають за легалізацію так званих «легких наркотиків» у суспільстві. Супротивники даного підходу вказують на те, що лібералізація ринку наркотиків навпаки збільшить пропозицію, що погіршить ситуацію з наркоманією, а самих активістів за легалізацію називають «особами з низьким рівнем соціальної відповідальності» [19, с. 137]. Пошук компромісу між двома точками зору є одним з тих головних завдань урядів держав під час впровадження загальнодержавних програм боротьби з наркозлочинністю та є необхідним для залучення інститутів громадянського суспільства, без чого не можливе подолання проблеми наркотиків в суспільстві.

Важливим кроком з боку міжнародної спільноти є відкритий діалог з урядами тих країн що потерпають від «нарковійн», в першу чергу - Мексики і Колумбії. Сприяння розколу в середині кримінальних організацій та застосування гібридних методів під час протидії наркокартелям, а також протидія корупції в органах державної влади, що дозволить ефективно припиняти незаконну діяльність злочинних організацій.

Ми вважаємо, що використання ринкових інструментів щодо наркопродукції є неефективною в даному випадку. Зменшення або збільшення ціни на наркотики призведе до негативних наслідків. У випадку зменшення ціни ймовірно зростання попиту через їх низьку собівартість, що може зробити наркозалежність більш масовим явищем. Збільшення ціни у свою чергу призведе до погіршення поточної криміногенної обстановки у зв'язку з тим,

що наркозалежні почнуть шукати нові шляхи прибутку, які в даній ситуації будуть здебільше злочинними.

Сучасний стан світової економіки у часи пандемії COVID-19, на нашу думку, є сприятливим для урядів країн і світової спільноти щодо боротьби з транснаціональною злочинністю. Соціальні обмеження і закриття кордонів негативно впливають на соціально-економічний стан держав, однак дозволяє правоохоронним органам перекрити або ліквідувати маршрути контрабанди і наркотрафіку, а також знизити попит на наркотики серед місцевого населення.

Ми вважаємо, що таким організаціям, як ICC-Ukraine (Український національний комітет Міжнародної Торгової Палати) важливо звернути увагу на проблему наркозлочинності, особливо це стосується зовнішнього аудиту і дослідження ризиків пов'язаних з відмиванням грошей, отриманих злочинним шляхом. Щодо сприяння боротьбі з наркозлочинністю, особливо важливим є перевірка контрагентів у фармацевтичній і хімічній галузях промисловості, а також в агропромисловому комплексі країни з боку незалежних, некомерційних організацій, також поглиблення взаємодії з контролюючими органами держави.

Слід також брати до уваги той факт, що сучасні умови і глобалізаційні процеси в світовій економіці створюють підґрунтя для розширення діяльності транснаціональних злочинних організацій, а також надають можливість змінити географію виробництва наркотичної продукції або організувати подібну діяльність в країнах, де зазначена форма кримінальної діяльності не була розповсюдженою. На нашу думку, такі країни як Нігерія, Індонезія, країни Південної та Східної Африки, невизнані світовою спільнотою країни - Абхазія, Південна Осетія, тощо, а також Болівія, яка має великий потенціал щодо виробництва наркопродукції в майбутньому, який не може реалізувати через відсутність достатньої кількості інтелектуального ресурсу, можуть у майбутньому стати новими центрами виробництва і контрабанди наркотиків, на що необхідно звернути увагу регіональним організаціям та урядам зазначених країн.

3.2 Перспективи впровадження та прогнозна оцінка ефективності запропонованих заходів у сфері протидії міжнародній торгівлі наркотиками

Прогнозування ефективності впровадження та застосування вже існуючих і нових методів протидії міжнародній торгівлі наркотиками є доволі складним завданням, оскільки конкретних і достовірних статистичних даних щодо обсягів виробництва і реалізації наркотичної продукції немає. Зазначена в роботі статистика і результати діяльності правоохоронних органів щодо протидії наркотрафіку та наркобізнесу у кількісних показниках спирається на офіційні джерела країн, регіональних організацій і Організації Об'єднаних Націй, які при всій своїй об'ємності та достовірності, не є повним відображенням сучасного стану світової торгівлі наркотиками, оскільки дослідження стану злочинної діяльності не може бути повністю точним та об'єктивним через те, що злочинні організації не афішують свою діяльність і, відповідно, в статистику не може бути включена інформація щодо обсягів виробництва і кількості проданої наркотичної продукції, яка не була конфіскована та/або знищена силовими структурами.

Політичний фактор, окреслений в попередньому підрозділі також є тим чинником, який ускладнює прогнозування ситуації з наркозлочинністю і наркотрафіком в окремій країні. Об'єктивними закономірностями, про які ми можемо казати і який дійсно є одним з основних сприяючих на наркобізнес факторів, є те, що всі країни, досліджувані нами, окрім Нідерландів, мають низький рівень політичної стабільності в країні, а також поганий соціально-економічний стан населення. Оптимальним методом вирішення зазначених проблем, на нашу думку, є сприяння досягненню миру в країнах, що потерпають від збройних конфліктів і мають проблеми з наркозлочинністю (Колумбія, М'янма, Афганістан) і залучення іноземних інвестицій в зазначені країни.

На нашу думку, одним з найефективніших методів протидії наркозлочинності та такому явищу як наркоманія, є виховний процес молоді з боку батьків та держави. Відповідним чином, кожна держава має свій особливий підхід щодо застосування заходів антинаркотичної профілактики: багатокomпонентні спеціальні програми, в тому числі й універсальні шкільні, які включають різноманітні тренінги, як для дітей, так і батьків, за активної позиції школи, органів місцевого самоврядування та громадських інституцій. Створення відповідних інтернет-ресурсами, які містять інформаційно-роз'яснювальні та просвітницькі матеріали також є важливою складовою антинаркотичної політики. Реалізація і запровадження заходів відповідно до культурних особливостей населення дають позитивний довгостроковий ефект. Внаслідок грамотного проведення антинаркотичної профілактики вдається змінити ставлення в суспільстві до наркотиків, громадяни підтримують не лише їх заборону, але й здійснюють функції соціального контролю [15, с. 193].

За даними Управління ООН з наркотиків і злочинності, на сьогоднішній день, близько 275 млн. осіб у світі споживають наркотики, з яких більше 36 млн. осіб страждають на наркоманію. Візьмемо для прикладу таку країну як Великобританія (в даній країні, за винятком Шотландії, в 2021 році було проведено перепис населення). Населення Сполученого Королівства станом на початок 2021 року становить більше 68 млн. осіб, 33 млн з яких відносяться до працевлаштованого населення. Близько 24,5 млн осіб є повністю зайнятими, 8,5 млн осіб є частково зайнятими, а кількість безробітних сягає приблизно 1,700,000 осіб. За даними уряду Великобританії в країні, 1,6 млн осіб (4,6% дорослих віком від 16 до 59 років, близько половини з яких не є працюючими особами) вживають наркотики, а на лікуванні від наркоманії перебуває близько 195 тис. осіб. У випадку успішності антинаркотичних компанії очікується зменшення кількості хворих на наркоманію, що дозволить працевлаштувати близько 600 тис. осіб, що зменшить рівень безробіття на 1,3% (при 4,5% на сьогоднішній день) [55]. Зазначені результати є також актуальними для більшості країн індустріальних

країн світу. Важливо також звернути увагу, що у зв'язку з пандемією COVID-19, фінансування антинаркотичних компаній з боку більшості держав скоротилося, що негативно впливає на поточний стан наркозалежних.

Під час дослідження обраної теми, нами була проаналізована концепція «регіонального легалайзу», згідно якої в окремому регіоні держави і в окремий період року (наприклад сезон відпочинку в літку) дозволяється споживання так званих «легких наркотиків», що супроводжується окремими обмеженнями осіб, що вирішили придбати психотропні речовини – на водіння транспортних засобів, купання, тощо. Зазначена концепція дозволяє залучити інвестиції у різні галузі економіки, зокрема у сільськогосподарську і фармацевтичну галузь, розвинути туристичну інфраструктуру регіону. Однак, на нашу думку існує велика кількість проблем, пов'язаних з застосуванням зазначеної концепції – проблема контролю та нормативного регулювання, ризик розгортання транснаціональної злочинності, а також створення негативного іміджу для країни чи регіону. Також варто зазначити, що законодавство більшості унітарних країн, в тому числі України, не дозволяє на рівні окремих регіонів – умовно Одеської області чи окремої адміністративно-територіальної одиниці іншої країни, по типу Польщі, Туреччини чи Франції, або окремого населеного пункту м. Бургас (Болгарія) чи м. Салоніки (Греція), впроваджувати такі нормативні приписи, дозволи та заборони, що протирічать загальнодержавному законодавству. Наприклад, для впровадження подібної процедури в Україні, необхідним є зміна Основного Закону – Конституції, що на нашу думку, є неприйнятним на сьогоднішній день через наявність інших ґрунтовних проблем, які потребують вирішення. Впровадження подібної концепції частково чи в повній мірі відбулось в США, Канаді та Австралії, однак для даних регіонів не є характерними ті проблеми транснаціональної злочинності, що є в Європі та Азії, а лібералізація ринку наркотиків в окремих штатах (Каліфорнія, Колорадо) створює загрозу для інших штатів, в яких «легкі наркотики», зокрема каннабіс, є забороненими.

Аналіз даних Європолу дозволяє стверджувати, що доступність наркотиків в Нідерландах створює підґрунтя для контрабанди наркотичних речовин в інші країни ЄС. Оптимальним, на нашу думку, є легалізація «медичного каннабісу», вміст ТГК в якому не створює наркотичного ефекту у особи, що його споживає, зазначений підхід застосовують у більшості країн Південної Америки, більшості південних штатів США та у країнах Центральної та Північної Європи. Саме «медичний ефект» каннабісу є основним аргументом прихильників легалізації зазначеного наркотику і в даному випадку можливо досягти компромісу з громадськістю, оскільки «медичний каннабіс» стає легальним для продажу в аптеках по рецепту, а негативний ефект від споживання фактично відсутній.

Отже, окреслена вище концепція, на сьогоднішній день є неприйнятною, якщо не у всіх, то у більшості країнах світу. Ми вважаємо доцільним кроком часткову легалізацію тільки тих речовин і рослин, які доцільно використовувати у медичних та наукових цілях. Також необхідним кроком є розробка і вдосконалення законодавства в сфері обігу наркотиків. Так, в Україні, на сьогоднішній день діє Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, яка на сьогоднішній день потребує оновлення, оскільки на момент розроблення (2013 рік) ще не набуло поширення торгівля наркотиками через інтернет, докорінно змінилася система правоохоронних органів та органів, діяльність яких направлена на боротьбу з незаконним обігом наркотичних речовин і регулювання ринку наркотиків [8]. Об'єктивною обставиною, яка актуалізує необхідність розробки нової державної стратегії щодо наркотиків є також те, що для України і світу з'явилися принципово нові виклики, які тим чи іншим чином впливають або можуть вплинути на поточний стан тіньового ринку наркотиків – криза, що супроводжує пандемію COVID-19, ескалація збройних конфліктів (в традиційних місцях незаконного виробництва наркотичної продукції), тощо.

В рамках євроінтеграційних процесів одними з головних завдань України є імплементація загальноєвропейських норм щодо питання

внутрішньої безпеки та протидії транснаціональної злочинності [54, с. 22-23]. Наближення вітчизняного законодавства в сфері контролю за обігом наркотиків до норм, що застосовують в Європейському Союзі дозволить вдосконалити інституційний механізм міжнародного співробітництва протидії наркозлочинності. Спробуємо надати конкретні пропозиції щодо вдосконалення вітчизняного законодавства.

Ми вважаємо, що доцільним кроком в Україні є розробка і впровадження також нових державних норм та умов ліцензування щодо вирощування окремих видів рослин, які за законом вважаються заборонними для культивування.

Нові ліцензійні умови не дозволяють проводити господарську діяльність, пов'язану з культивуванням зазначених рослин фізичним-особам підприємцям та створює суворі, в-першу чергу кадрові, обмеження для юридичних осіб, особливо для фермерських господарств та КСП, що створює своєрідне підґрунтя для часткової монополізації зазначеної галузі великими агрохолдингами, які можуть дозволити собі тримати у штаті працівників, що відповідають ліцензійним вимогам (наявність працівників, що мають юридичну освіту, аграрну освіту, тощо) [3].

Ліцензійні умови провадження господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України [7], пропонуємо доповнити положеннями щодо надання можливості проводити фізичними особами-підприємцями дозволу проводити господарську діяльність з культивування рослин включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних

речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України у випадку наявності у власності чи у користуванні ФОП земельної ділянки і приміщень, що відповідають ліцензійним вимогам, а також за умови укладення відповідного договору про надання послуг з особами, які за законом повинні знаходитись у штаті юридичної особи, яка займається господарською діяльністю з культивування рослин, включених до таблиці І переліку.

Відсутність можливості використовувати наркотичні речовини у науковій діяльності є також фактором, який негативно впливає на поточний стан науки в Україні, особливо у медичній, фармацевтичній та хімічній галузях. На нашу думку, надання дозволу окремим науково-дослідним установам проводити дослідження наркотиків позитивно вплине, як на стан вивчення проблеми наркотиків так і на можливості, що пов'язані з розробкою нових медичних препаратів, форм і методів лікування хвороб, тощо.

На нашу думку, необхідним кроком є також передбачення адміністративної та кримінальної відповідальності за незаконну торгівлю насінням наркотичних рослин або грибницями (спорами) грибів, що містять психотропні речовини, оскільки на сьогоднішній день не передбачено відповідної санкції за зазначені дії, що створює стан суспільної небезпеки.

Потребують також уточнення положення статей 307 та 309 КК України, основною відмінністю яких полягає виключно те, що ст. 309 не передбачає положення щодо збуту і мети збуту. На наш погляд окреслена ситуація створює колізійні норми і, ймовірно, може створювати різноманітні ризики, в тому числі корупційні. Проблемним питанням постає доказ наявності чи відсутності саме мети збуту. Пропонуємо виключити ст. 309 КК України, як таку, що створює суперечливі норми в кримінальному законі, про що також свідчать дані судової практики Верховного Суду у провадженнях щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення [14, с. 5-6].

Внесення зазначених вище змін у нормативно-правові акти дозволить відповідним чином оптимізувати та вдосконалити вітчизняне антинаркотичне законодавство відповідно до принципів справедливості, свободи та гуманізму.

Питання реформування правоохоронних органів, у тому числі тих, одним з головних функціональних завдань яких є боротьба з наркозлочинністю, в часи світової економічної кризи, спричиненої пандемією COVID-19, не є для більшості країн пріоритетним завданням. Правоохоронна система України зазнала докорінних реформ у 2015 році і продовжує реформування, були створені нові правоохоронні органи, однак, ми вважаємо, що створення окремого «антинаркотичного» органу не є доцільним в нашій країні, а основними органами, що протидіють наркозлочинності і наркотрафіку, повинні залишатися Національна поліція України, Державна прикордонна служба України та Служба безпеки України. Кооперація з правоохоронними органами сусідніх країн, в першу чергу країн ЄС, а також обмін досвіду в зазначеній сфері з провідними країнами світу дозволить покращити міжнародний імідж країни, вдосконалити систему охорони кордону та боротьби з транснаціональною злочинністю в Україні, а також забезпечити ефективне функціонування інституційного механізму міжнародної торгівлі наркотиками в Східній і Центральній Європі.

На нашу думку, питання правового режиму і легалізації торгівлі наркотиками, а також щодо лібералізації ринку наркотичних речовин не є таким, до якого можливо виробити єдиний, загальносвітовий підхід. Ми вважаємо, що окреслені питання необхідно обговорювати та вирішувати на рівні регіональних організацій (АСЕАН, ЛАД, ЄС), що дозволить виробити єдину політику в даному напрямі і вдосконалити інституційний механізм боротьби з транснаціональною злочинністю (на регіональному рівні) та поглибити рівень міжнародного співробітництва.

Для реалізації регіональних та місцевих антинаркотичних програм є необхідним застосування з боку органів державної влади механізму інституційної взаємодії - процесу вироблення та реалізації спільних рішень

щодо проблем, які потребують узгоджених дій для підвищення якісних характеристик прийнятих державно-управлінських рішень щодо, а також для зменшення витрат на їх розроблення. Він є невід'ємною складовою інституційного механізму протидії торгівлі наркотиками на рівні держави, оскільки надає змогу вирішувати проблему наркотиків на основі збалансованого, науково обґрунтованого та всеохоплюючого підходу.

Висновки до розділу 3

На нашу думку, основним завданням держав і регіональних організацій щодо боротьби з міжнародною торгівлею наркотиків є перш за все нівелювання попиту і ліквідація пропозиції на наркотичні речовини. Різноманітні методи і інструменти фінансового регулювання, які традиційно використовують для впливу на ринкові відносини не зможуть показати свою ефективність при їх застосуванні до тіньового ринку наркотиків. Ми вважаємо, що зазначені методи можуть призвести виключно до негативних наслідків, тому державно-владними інституціями необхідно використовувати вже існуючі підходи щодо вирішення окресленої проблеми (Додаток Д).

Нами було запропоновано комплекс дій, які можуть бути використані міжнародними організаціями для подолання проблеми наркотиків в окремих регіонах світу, основною з яких є відкритий діалог задля досягнення миру в країнах, в яких традиційно виробляється наркотична продукція і які страждають від внутрішніх конфліктів вже не одне сторіччя. Також важливо пам'ятати, що виключно регіональні інтеграційні об'єднання сумісними зусиллями можуть подолати проблему транснаціональної злочинності.

Розробка нової і вдосконалення вже існуючої нормативно правової бази щодо регулювання правового режиму наркотиків, а також заходів спрямованих проти наркоторгівлі і наркоманії є однією з основних складових інституційного механізму міжнародного співробітництва в сфері протидії міжнародній наркозлочинності. При розробці нормативно-правових актів

важливо не тільки застосовувати досвід іноземних країн, а і брати до уваги особливості держави, регіону і менталітету суспільства тієї країни, в якій дані закони та підзаконні нормативно-правові акти будуть діяти.

Важливо також пам'ятати, що ефективність функціонування системи протидії та запобігання наркоманії на національному рівні перебуває в прямій залежності від впливу чинників як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, глобалізаційних викликів. Відтак вона перебуває у постійній динаміці, змінюючи свій стан в залежності від рівня впливу кожного із вказаних чинників, функціонування та розвитку кожної із підсистем.

Державна політика щодо запобігання та протидії наркоманії має формуватися, як на збалансованих підходах і чітко визначених цільових установках, спрямованих на істотне скорочення немедичного вживання наркотиків, так і на усунення фінансових, організаційних, технічних, інформаційних та інших передумов функціонування наркозлочинності.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У дипломній роботі було проаналізовано сучасний інституційний механізм міжнародного співробітництва з протидії торгівлі наркотиками, висвітлено сучасні виклики, загрози та проблеми, пов'язанні з транснаціональною наркоторгівлею, а також надано практичні рекомендації щодо вдосконалення механізму міжнародної співпраці в зазначеному напрямку. Проведене дослідження теоретичних та практичних проблем надало змогу оцінити ступінь вивчення, сконцентрувати увагу на найбільш дискусійних питаннях, сформулювати низку висновків і рекомендацій, що мають теоретичне й практичне значення:

1. В вітчизняній науці таке явище як незаконна торгівля наркотиками розглядається, в першу чергу, скрізь призму кримінально-правової науки, в другу – досліджується науковцями в галузі державного управління та підгалузях права: адміністративної, цивільної, тощо. На сьогоднішній день, зазначена тематика залишається поза увагою вчених в галузі економічної науки. Подібна ситуація спостерігається у інших країнах, де окрім зазначених вище галузей наук, проблема міжнародної торгівлі наркотиками і механізми протидії їй досліджуються фахівцями в галузях психології і політичної науки, що вказує на складність і багатогранність досліджуваного питання і на недостатність його вивчення з застосуванням методу економічного аналізу.

2. Проблеми наркоторгівлі і наркозлочинності є одними з найсерйозніших глобальних проблем людства і за своєю сутнісною ознакою мають соціально-економічні і політичні передумови. Проведення історичного розгляду предмету дослідження дозволяє стверджувати, що таке явище як міжнародна торгівля наркотиками стало масовим і прибутковим явищем у часи промислової революції, лобіювалося великими колоніальними державами і мало на меті не тільки економічні цілі, а було також засобом політичного впливу на інші країни. На початку ХХ століття було зроблено

першу спробу створення ефективного інституційного механізму протидії торгівлі наркотиками на міжнародному рівні. Створення Організації Об'єднаних Націй сприяло поглибленню роботи в даному напрямі, в результаті чого було прийнято Єдину конвенцію про наркотичні засоби 1961 р., а згодом утворено Управління ООН з наркотиків і злочинності, яке на сьогоднішній день є головним міжнародним координаційним органом у системі боротьби з транснаціональною організованою злочинністю та незаконним обігом наркотиків.

3. Було досліджено і проаналізовано причини, поточний стан та наслідки утворення міжнародних центрів виробництва наркотиків, яких у науці традиційно виділяють три: Золотий Півмісяць (Афганістан, Пакистан, Іран), група країн північної частини Латинської Америки (Колумбія, Мексика, Болівія, Перу) та Золотий Трикутник (М'янма, Тайланд та Лаос). Було виділено спільні для цих країн фактори, які сприяли розгортанню виробництва наркотичної продукції в даних країнах, головними з яких є низький рівень політичної стабільності та погане соціально-економічне становище населення в купі з високим рівнем корупції та відсутністю в цих державах розвинутої економіки.

4. Нами було виділено основні системні елементи інституційного механізму боротьби з міжнародною торгівлею наркотиками – нормативно-правове забезпечення, особливий суб'єктний склад учасників системи та інструментарій (сукупність засобів та дій), що застосовують суб'єкти боротьби з наркозлочинністю відповідно до нормативно-правових приписів. Нормативно-правове забезпечення включають в себе міжнародні угоди, стратегії та інші нормативно-правові акти, що мають юридичну силу і загальнообов'язковість в усіх або більшості держав світу. Суб'єктами боротьби з наркозлочинністю є міжнародні організації, держави, органи і установи держав. Важливими учасниками боротьби з торгівлею наркотиками та її наслідками також виступають ті суб'єкти, які не є характерними для міжнародного публічного права – громадські організації і інші юридичні особи

приватного права (корпоративні утворення, приватні науково-дослідні установи, тощо). Інструментарій, як вже було зазначено вище, включає в себе засоби та дії, які застосовують і вчиняють, відповідно до поставленої мети і керуючись законом суб'єкти боротьби з незаконною торгівлею наркотиків – матеріально-технічне забезпечення організацій, різноманітні методи впливу, в тому числі силові та можливість своїми діями створювати юридично значущі наслідки (Додаток Б).

5. В своїй роботі ми проаналізували різноманітні фактори і чинники, що впливають або можуть вплинути на ефективність ведення наркобізнесу в окремих країнах і світі в цілому. Ми вважаємо, що період пандемії COVID-19 є, як не парадоксально, сприятливим періодом для боротьби з транснаціональною злочинністю в цілому і міжнародною торгівлею наркотиками зокрема через наявність несприятливих умов для злочинних організацій, які доцільно використовувати суб'єктами боротьби з наркаторгівлею.

6. Нами було проаналізовано основні напрямки міжнародної співпраці в досліджуваній сфері, видокремлено провідні механізми, що застосовуються окремими державами і міжнародними організаціями для боротьби з міжнародною торгівлею наркотиками, розкрито питання ефективності окремих прикладів міжнародної співпраці на прикладі країн АСЕАН та ЄС, а також окремих країн Латинської Америки та США. Було зроблено висновок щодо неможливості використовувати методи боротьби з наркозлочинністю без врахування особливостей державної і правової систем та менталітету суспільства конкретної країни.

7. В роботі було висвітлено перспективні напрями та стратегії щодо підвищення ефективності боротьби з наркобізнесом, а також запропоновано власне науково-обґрунтоване бачення щодо вирішення даної проблеми і спрогнозовано перспективи впровадження запропонованих методів. Основним стратегічним напрямком в зазначеній сфері є нівелювання попиту і ліквідація пропозиції на наркотики в суспільстві. Завдання є досить складним,

однак зменшити рівень виробництва та споживання наркотиків, а також мінімізувати наслідки і збитки для держав, можливо. Ми вважаємо, що застосування ринкових і фінансових механізмів, що є характерними для більшості сучасних галузей економіки, не зможе показати свою ефективність та дієвість, оскільки сама природа наркотиків та наркоманії робить неможливим ліквідацію попиту економічними методами. Підвищення або зниження ціни на наркотики є однаково не ефективними методами. Ми вважаємо, що окреслена проблема повинна вирішуватись на рівні суспільства кожної країни. Необхідним є пошук балансу щодо спрямованості діяльності державно-владних інтуїцій, поєднуючи контрольні та профілактичні методи боротьби з наркозлочинністю. Важливим в даному випадку є недопущення зловживань з боку органів державної влади, а також науково-практичних підхід під час розробки комплексу заходів направлених на допомогу постраждалим від наркозлочинності (Додаток Ж).

8. На нашу думку, для вдосконалення інституційного механізму боротьби з міжнародною торгівлею наркотиками важлива модернізація законодавства окремих країн і поглиблення співпраці правоохоронних органів різних держав при наближенні нормативно-правової бази щодо протидії транснаціональній злочинності кожної країни до міжнародної норми того регіону, в якій дана країна знаходиться. Важливо також звернути увагу на необхідність недопущення створення нових світових центрів виробництва наркотиків в тих країнах, які відрізняються низьким рівнем політичної та соціальної стабільності.

В контексті даної теми важливого значення набуває подальше дослідження проблематики наркозлочинності та методів протидії даному явищу на рівні окремих країн, регіональних організацій та на міжнародному рівні в цілому в умовах сучасних глобалізаційних викликів та соціальних і політичних проблем у світі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001, редакція від 12.10.2021 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними: Закон України від 15.02.1995, 62/95-ВР. Редакція від 03.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/95-вр#Text>
3. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015, № 222-VIII. Редакція від 01.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text>
4. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995, № 60/95-ВР, Редакція від 05.07.2020, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-вр#Text>
5. Про затвердження переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.05.2000, № 700, Редакція від 12.03.2020, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/770-2000-п?find=1&text=канабіс#w1_4
6. Про затвердження Положення про Державну службу України з лікарських засобів та контролю за наркотиками : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2015бр. №647 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/647-2015-п#Text>
7. Деякі питання ліцензування господарської діяльності з культивування рослин, включених до таблиці I переліку наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, затвердженого Кабінетом Міністрів України, розроблення, виробництва, виготовлення, зберігання, перевезення, придбання, реалізації (відпуску), ввезення на територію України, вивезення з території України, використання, знищення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, включених до зазначеного переліку:

Постанова Кабінету Міністрів України від 6 квітня 2016 р. № 282. Редакція від 10.09.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/282-2016-п#n11>

8. Стратегія державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/735-2013-п#Text>

9. Єдина конвенція про наркотичні засоби 1961 року (з доповненнями): Конвенція ООН від 30.03.1961; 995_177, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_177#Text

10. Конвенція про психотропні речовини: Конвенція ООН від 21.02.1971; 995_176, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_176#Text

11. Конвенція про боротьбу проти незаконного обігу наркотичних засобів і психотропних речовин: Конвенція ООН від 20.12.1988; 995_096, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_096#Text

12. Політична декларація двадцятої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН, що присвячена спільній боротьбі з всесвітньою проблемою наркотиків. Прийнята резолюцією S-20/2 Генеральної Асамблеї от 10 червня 1998 року. 995_348. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_348#Text

13. Угода між Урядом України та Урядом Сполученого Королівства Великої Британії і Північної Ірландії про арешт і конфіскацію доходів та знарядь, пов'язаних зі злочинною діяльністю, за винятком незаконного обігу наркотиків від 18.04.1996. 826_700. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/826_700

14. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду у провадженнях щодо злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення. Рішення, внесені до ЄДРСР, за період з 2018 року по травень 2020 року / упоряд. правове управління (ІІІ) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2020. 46 с. URL:

https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Ogljad_KKS_02_07_2020.pdf.

15. Лужецька Н. А. Механізми реалізації державної політики протидії та запобігання наркоманії : дис. канд. держ. упр. : 25.00.02 / Лужецька Надія Анатоліївна – Одеса, 2018. – 239 с. URL: http://www.oridu.odessa.ua/8/4/doc/dis_lush.pdf

16. Татусяк С. П. Механізми регіонального врядування: становлення та впровадження в умовах Європейської інтеграції [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр. : 25.00.02 “механізми держ. упр.” / С. П. Татусяк. — ІваноФранківськ : Івано-Франківський нац. техн. ун-т нафти і газу, 2012. — 20 с.

17. Гладкова Є.О. Зміст стратегії протидії наркозлочинності: Науковий вісник публічного та приватного права : Збірник наукових праць. Випуск 5, том 2; К. : Науково-дослідний інститут публічного права, — 2017. С. 201-205

18. Климюк І. М. Концептуальні підходи, спрямовані на запобігання поширенню наркозлочинності. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Вип. 83 редкол.: Г. І. Чанишева (голов. ред.) та ін. Одеса : Гельветика, — 2019. С. 61-68.

19. Литвинов, О. М. Протидія наркозлочинності: час змінити парадигму. Вісник Кримінологічної асоціації України. – 2020. – № 1 (22). – С. 131-139.

20. Пристінська К. О. Організаційно-правові засади взаємодії органів публічної адміністрації щодо запобігання незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів : дис. канд. юр. наук : 12.00.07 / Пристінська Катерина Олександрівна – Ужгород, 2021. – 181 с. URL <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/34262>

21. Приходченко Л.Л. Політичний та інституційний механізми державного управління: узгодження інтересів. Теорія та практика державного управління : зб. наук. праць. - 2010. - Вип. 3 (30). - С. 3-13.

22. Севрук, Д., Павленко, С. Заходи протидії транснаціональному наркобізнесу, що вчиняється представниками окремих етнічних груп. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 10, 2 (1), 2015. С.193-203.

23. Сорока С.О., Марко С.І. Протидія наркоманії і наркозлочинності: Юридичний науковий електронний журнал № 2/ 2018. С. 197-199

24. Філіппов С. О.Протидія контрабанді наркотиків у США. Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. - 2018. - № 1. - С. 152-159. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvdv_s_2018_1_27

25. Доклад Международного комитета по контролю над наркотиками за 2020 год (E/INCB/2020/1), ООН, Вена – 2021, 154 с.

26. Уголовный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] : 09 июля 1999 г., № 275-3 : принят Палатой представителей 02 июня 1999 г. : одобр. Советом Респ. 24 июня 1999 г. : с изм. и доп. : в ред. Закона Респ. Беларусь от 11 нояб. 2019 г. // КонсультантПлюс. Беларусь. Технология 3000 / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2020.

27. Art. 207 in conjunction with 115.11 Criminal Code of 6 June 1997 [Kodeks karny, Dz.U. 1997 nr 88poz. 553]

28. Chapter 13 Title 21 USC. URL: <http://uscode.house.gov/browse/prelim@title21/chapter13/subchapter1&edition=prelim>.

29. Code de procédure pénale - Dernière modification le 02 janvier 2020 - Document généré le 29 janvier 2020

30. Council of European Communities, Commission of the European Communities (1992). Treaty on European Union (PDF). Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 253 p.

31. Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal; LO 10/1995, de 23-11

32. Misuse of Drugs Act 1971 p. 38

33. National Southwest Border Counternarcotics Strategy, 2011. Office of National Drug Control Policy US Executive Office of the President United States of America. <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=256846>

34. Commission on Narcotic Drugs 2019 Ministerial Declaration “Strengthening Our Actions at the National, Regional and International Levels to Accelerate the Implementation of Our Joint Commitments to Address and Counter the World Drug Problem”, United Nation Vienna, 2019. URL: https://www.unodc.org/documents/commissions/CND/2019/19-06699_E_ebook.pdf

35. DEA. 2020 Drug Enforcement Administration National Drug Threat Assessment. March 2021 DEA-DCT-DIR-008-21. DEA website: https://www.dea.gov/sites/default/files/2021-02/DIR-008-21%202020%20National%20Drug%20Threat%20Assessment_WEB.pdf

36. Report of the International Narcotics Control Board for 2018, United Nations, New York. INCB (2019b), <https://www.incb.org/incb/en/publications/annual-reports/annual-report-2019.html>

37. United States Department of Justice, DEA, 2019 National Drug Threat Assessment (December 2019).

38. Afghanistan’s GDP to Contract in 2020 Due to Covid-19; Small Recovery Projected for 2021: <https://www.adb.org/news/afghanistans-gdp-contract-2020-due-covid-19-small-recovery-projected-2021>

39. AOTP Update Vol 3 - Opiate trafficking along the early stages of the Balkan route - English 2020 URL: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/AOTP/-AFG-UNODC_AOTP_VOL3_BALKANS_2020_web.pdf

40. Brief overview of COVID-19 impact on drug use situation as well as on the operations of the drug treatment services and harm reduction programmes in Central Asia (2021), The UNODC Regional Office for Central Asia. URL: https://www.unodc.org/documents/centralasia/2020/August/3.08/COVID-19_impact_on_drug_use_in_Central_Asia_en.pdf

41. Cannabidiol Critical Review Report, The Fortieth meeting of the Expert Committee on Drug Dependence (ECDD) was held in Geneva, Switzerland, 4-7 June 2018 URL: <https://www.who.int/medicines/access/controlled-substances/WHOCBDReportMay2018-2.pdf?ua=1>

42. [Drug-Free ASEAN 2015: Status and Recommendations, United Nations Office on Drugs and Crime Regional Center for East Asia and the Pacific, 2008.](https://www.unodc.org/documents/southeastasiaandpacific/Publications/ASEAN_2015.pdf)
URL: https://www.unodc.org/documents/southeastasiaandpacific/Publications/ASEAN_2015.pdf

43. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction and Europol (2016), EU Drug Markets Report: Strategic Overview, EMCDDA–Europol Joint publications, Publications Office of the European Union, Luxembourg. URL: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/2374/EU%20Drug%20Markets_Strategic%20Overview%20Russian_web.pdf

44. EMCDDA, European Drug Report 2018: Trends and Developments (Luxembourg, Publications Office of the European Union, 2018). URL: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/8585/20181816_TDAT18001ENN_PDF.pdf

45. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (2020), European Drug Report 2020: Trends and Developments, Publications Office of the European Union, Luxembourg URL: https://www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/13236/TDAT20001ENN_web.pdf

46. The Report of the International Narcotics Control Board for 2019 (E/INCB/2019/1), 2019. 502 p. URL: https://www.incb.org/documents/Narcotic-Drugs/Technical-Publications/2019/Narcotic_Drugs_Technical_Publication_2019_web.pdf

47. World Drug Report 2018, Booklet 3 (United Nations publication, Sales No. E.18.XI.9). URL:

https://www.unodc.org/wdr2018/prelaunch/WDR18_Booklet_3_DRUG_MARKETS.pdf

48. World Drug Report 2019 Booklet 3 (United Nations publication, Sales No. E.19.XI.8). URL: https://wdr.unodc.org/wdr2019/prelaunch/WDR19_Booklet_3_DEPRESSANTS.pdf

49. World Drug Report 2020, Booklet 1 (United Nations publication, Sales No. E.20.XI.6) URL: https://wdr.unodc.org/wdr2020/field/WDR20_BOOKLET_1.pdf

50. World Drug Report 2020, Booklet 3 (United Nations publication, Sales No. E.20.XI.6). URL: https://wdr.unodc.org/uploads/wdr2020/documents/WDR20_Booklet_3.pdf

51. World Drug Report 2020, Booklet 4 (United Nations publication, Sales No. E.20.XI.6). URL: https://wdr.unodc.org/uploads/wdr2020/documents/WDR20_BOOKLET_4.pdf

52. World Drug Report 2021 Booklet 4 (United Nations publication, , Sales No. E.21.XI.8). URL: https://www.unodc.org/res/wdr2021/field/WDR21_Booklet_4.pdf

53. Assessing the Potential of EU Agencies for the Future of EU-Turkey Relations, Part I: Turkey's Full Membership without Voting Rights in the EEA and EMCDDA, Michael Kaeding Frederic Krull. IPC–Mercator Policy Brief – 2021, 12p.

54. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe .A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. P. 48. URL:http://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/regions/files/eugs_review_web.pdf

55. UK Labour Market, July 2021 " ONS. URL: <https://www.ons.gov.uk/employmentandlabourmarket/peoplenotinwork/unemployment>

56. Boeri, M.. Hurt: Chronicles of the drug war generation. University of California Press. 2017 p. 288
57. Francis Edmund Anstie. Stimulants and Narcotics: their mutual relations — 1865. p. 414
58. Gershtein D. R., Harwood H. J. Treating Drug Problems. Institute of Medicine Report, Vol I. Study of Evaluation Effectiveness and Financing of Public and Private Drug Treatment Systems. Washington D.C.: National Academy Press, 1990.
59. Stokes, Doug America's Other War: Terrorizing Colombia. Zed Books, 2005. — 169 p.
60. World Health Organization. Lexicon of Alcohol and Drug Terms; World Health Organization: Geneva, Switzerland, 1994. p. 69
61. Berridge, V; (2003) The pursuit of oblivion: A global history of narcotics, 1500- 2000. The journal of forensic psychiatry & psychology, 14 (2). pp. 450-452. ISSN 1478-9949
62. Boris Christian Herbas-Torrico & Björn Frank & Carlos Alejandro Arandia-Tavera, 2021. "Corporate Social Responsibility in Bolivia," CSR, Sustainability, Ethics & Governance, in: Samuel O. Idowu (ed.), Current Global Practices of Corporate Social Responsibility, pages 597-620, Springer
63. Frydl, K. (2013). "A Society Which Requires Some Sort of Sedation". In The Drug Wars in America, 1940–1973 (pp. 120-214). Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/CBO9781139012829.006
64. HapsariR., RamadhantiH., & PutriK. (2021). Comparative Analysis of the United States' War on Drugs Policy in Mexico and Colombia: Failure and Success Factors. *WIMAYA*, 2(01), 39-50. URL: <https://doi.org/10.33005/wimaya.v2i01.49>
65. Martin, R. T. 1970. The Role of Coca in History, Religion, and Medicine of South American Indians. *Economic Botany*. 24: 422-437.
66. Organise crime governance in times of pandemic: The impact of COVID-19 on gangs and drug cartels in Colombia and Mexico / Camilo Tamayo Gomez,

ДОДАТКИ

Додаток А

Ілюстрація 1

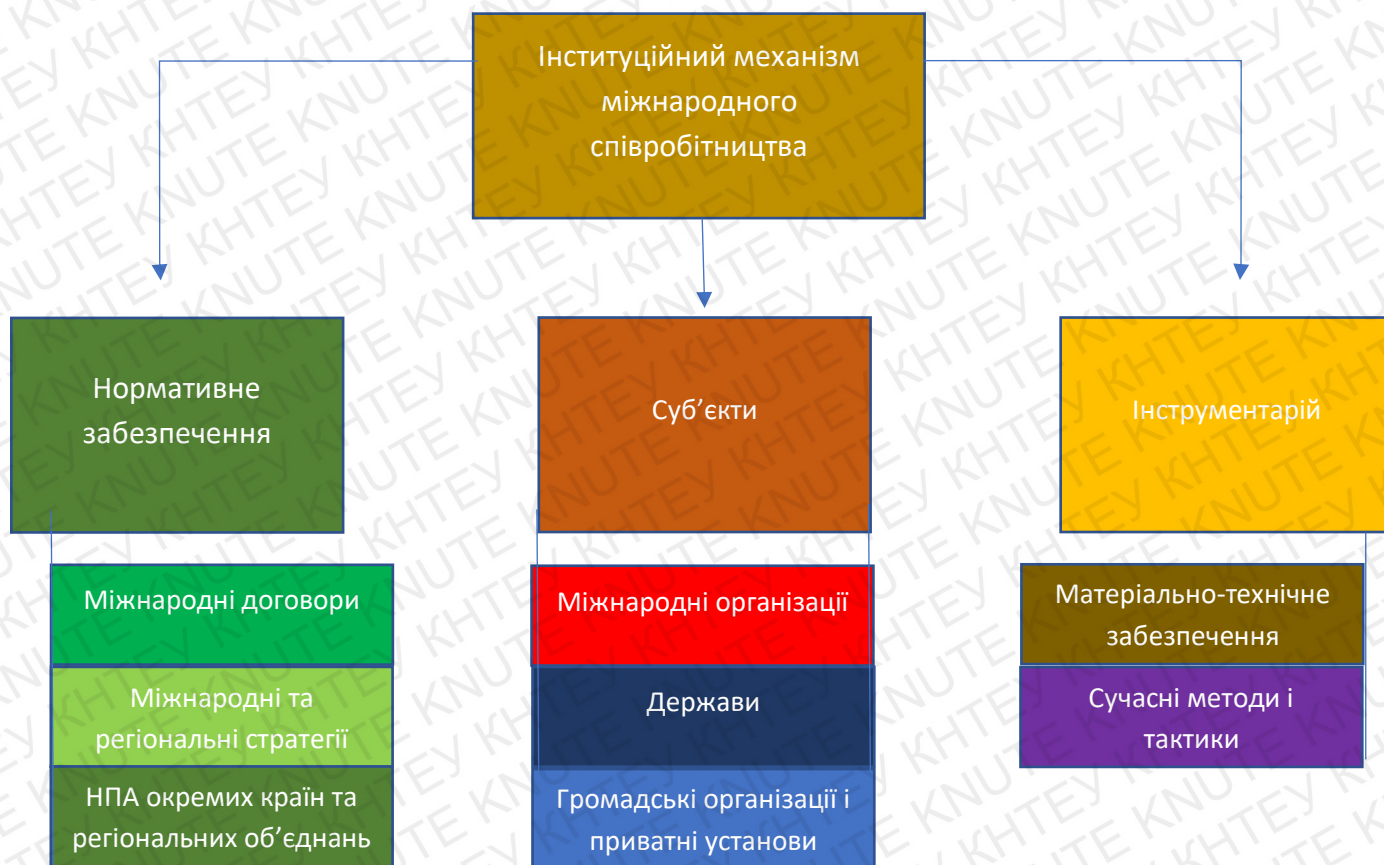
Таблиця. А.1 Негативні наслідки наркоторгівлі

Ілюстрація 2

Таблиця. А.2 Втрати від наркоторгівлі

Таблиця Б.1 «Система інституційного механізму міжнародного співробітництва з протидії наркозлочинності»

ОСНОВНІ РЕГІОНИ ВИРОБНИЦТВА НАРКОТИКІВ У СВІТІ

Регіон	«Золотий трикутник»	«Золотий півмісяць»	Латинська Америка
Країни	М'янма, Тайланд, Лаос	Афганістан, Пакистан, Іран	Колумбія, Перу, Болівія, Мексика
Наркопродукція	Опіати, синтетичні наркотики	Опіати (сировина та героїн)	Кокаїн, синтетичні наркотики та героїн (Мексика)
Суб'єкти наркозлочинності	Повстанські угруповання М'янми (SSNA, KNU, SSA-N); Кримінальні організації АТР (тріади, премани, якудза, тощо)	Талібан та союзні йому терористичні угруповання.	Наркокартелі Мексики, колумбійські наркокартелі, ліві угруповання (FARC, ELN, PCP-SL), праві парамілітарні організації (AUC), афроамериканські, латиноамериканські, кубінські та інші етнічні організовані злочинні організації
Напрями наркотрафіку	Південно-Східна Азія, країни АТР, Австралія.	Країни Близького Сходу, Південна Азія, країни СНД, країни ЄС та Балкан.	Мексика, США, Західна Європа.
Регіональні особливості	Потужна протидія з боку місцевих правоохоронних органів, ненадійність наркотрафіку, конкуренція з наркозлочинними угрупованнями з Південної Азії.	Взаємодія з державно-владними інститутами Афганістану, недостатній прикордонний контроль в регіоні.	Конкуренція між наркозлочинними угрупованнями. В окремих країнах вирощування коки є легальним. Висока корумпованість органів влади.

БОРОТЬБА З НАРКОТОРІВЛЕЮ В РІЗНИХ КРАЇНАХ

Країна	Правовий режим наркотиків	Негативні наслідки для економіки	Механізми боротьби
США	Канабіс є легальним для рекреаційного використання у 17 штатах та столичному окрузі. Медичний канабіс дозволений у 17 штатах, окрім тих де є легальним рекреаційне використання. Інші види наркотиків є забороненими.	Міжвідомча конкуренція в системі правоохоронних органів може негативно вплинути на ефективність розподілу державних коштів. Дипломатичні конфлікти з окремими країнами внаслідок жорсткої антинаркотичної політики (Болівія, М'янма).	Створення профільних правоохоронних структур. Фінансова допомога іншим країнам у сфері боротьби з наркозлочинністю.
Франція	Особливий підхід щодо боротьби організованої злочинності. Наявність більш тяжких санкцій для лідерів і учасників злочинних організацій. Будь-які дії з наркотиками (в тому числі споживання) є забороненими.	Погіршення добробуту окремих верств населення (особливо серед мігрантів). Іміджеві втрати для країни.	Вироблення нового підходу щодо імміграції. Посилення охорони кордонів, в тому числі з країнами ЄС. Ініціювання створення регіональних антинаркотичних програм.
Україна	Жорсткі обмеження щодо вирощування наркотичних рослин. Повна заборона наркотиків.	Втрата робочої сили. Жорсткий підхід щодо виробництва медичної продукції, що містить наркотичні речовини	Реформування правоохоронної системи.

		негативно впливає на вітчизну медичну і фармацевтичну галузь.	Посилення охорони кордонів.
Великобританія	Вільний обіг наркотиків, а також незаконне виробництво є забороненим. За злочини пов'язані з наркотиками передбачено тяжкі санкції.	Втрата робочої сили. Необхідність виділяти великі кошти на антинаркотичні компанії.	Впровадження сучасних і ефективних антинаркотичних програм. Посилення охорони морських кордонів.
Іспанія	Споживання окремих видів наркотиків дозволено вдома. За контрабанду, збут та виробництво наркотиків передбачено кримінальну відповідальність.	Посилення проблеми міграції. Іміджеві втрати для країни. Необхідність збільшення видатків на боротьбу з наркотиками.	Впровадження нових методів лікування наркохворих. Посилення охорони морських кордонів. Проведення антинаркотичних компаній за допомогою ЗМІ і інститутів громадянського суспільства.
Сінгапур	За будь-які операції з наркотиками передбачено смертну кару	Необхідність збільшення видатків на безпеку і правоохоронну діяльність.	Створення ефективної правоохоронної системи.

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ ОКРЕМИХ КРАЇН У СФЕРІ БОРОТЬБИ З НАРКОТОРГІВЛЕЮ

Країна	Пріоритетні напрями міжнародної співпраці	Пропозиції щодо поглиблення і вдосконалення
США	Двостороння співпраця з країнами, пріоритетом яких є боротьба з наркозлочинністю. Застосування санкцій до країн, що виступають за легалізацію заборонених в США наркотиків.	Збільшення інвестування антинаркотичних компаній країн-партнерів. Участь у регіональних програмах боротьби з наркотиками.
Франція	Є одним з ініціаторів створення Європолу. Консультативна допомога іншим країнам щодо вироблення пріоритетних напрямів антинаркотичних компаній.	Ініціювання спільних антинаркотичних заходів в рамках ЄС. Зміна політики щодо мігрантів в країн донорів незаконної міграції.
Україна	Співпраця з ЄС в сфері охорони кордонів.	Поглиблення міжнародної співпраці з ЄС в зазначеній сфері.
Іспанія	Участь у загальноєвропейських ініціативах з безпеки і охорони кордонів	Вироблення нової стратегії по мігрантам.
Сингапур	Співпраця з країнами АСЕАН у сфері боротьби з транснаціональною злочинністю.	Розширення географії консультативної діяльності в інші регіони, а не тільки в регіоні АТР.

ПРОБЛЕМАТИКА ПРОТИДІЇ НАРКОТОРГІВЛІ

Проблема	Запропоновані методи вирішення	Очікуваний результат
Проблема наркозалежності	Ліквідація попиту, шляхом лікування наркохворих та організація антинаркотичних компаній.	Зменшення рівня злочинності. Поліпшення санітарно-епідеміологічного стану в суспільстві. Залучення робочої сили
Проблема наркотрафіку та транснаціональної злочинності	Поглиблення регіонального співробітництва (ОАД, ЛАД, ЄС) в сфері безпеки. Боротьба з корупцією. Перегляд підходів щодо нелегальної міграції. Посилення кримінальної відповідальності. Застосування силових методів до наркозлочинних груп	Суттєве зменшення рівня наркотрафіку. Часткова чи повна ліквідація пропозиції наркотиків.
Проблема лібералізації ринку наркотиків	Вироблення єдиного підходу щодо питання наркотиків на регіональному рівні з залученням інститутів громадянського суспільства.	Зменшення рівня транснаціональної злочинності. Покращення дипломатичних стосунків між країнами. Вагомий крок щодо правової інтеграції.
Проблема наркотиків як рушійної сили збройних конфліктів	Дипломатичний тиск з боку міжнародних організацій на ті країни, що підтримують та заохочують виробництво і торгівлю забороненими наркотиками. Відкритий діалог з воюючими	Припинення окремих збройних конфліктів. Зменшення рівня наркозлочинності та корупції в окремих країнах.

	сторонами щодо відмови від наркобізнесу як джерела прибутку.	
Проблема створення нових центрів виробництва і ринків збуту наркопродукції	Боротьба з корупцією в країнах, що знаходяться в зоні ризику. Реформа законодавства і правоохоронних систем. Фінансування антинаркотичних компаній.	Недопущення переміщення виробничих потужностей нарксиндикатів у інші країни. Залучення інвестицій в країни, завдяки осучасненню законодавства і боротьби з корупцією.
Пандемія та наркотики	Використання існуючих соціальних обмежень і закритих кордонів на користь суспільства в рамках боротьби з наркозлочинністю. Реформування законодавства щодо правового режиму криптовалют, платіжних систем та мережі інтернет на національному та регіональному рівнях.	Зменшення рівня наркозлочинності. Посилення охорони кордонів. Зниження виробничих можливостей внутрішніх продуцентів в рамках явища імпортозаміщення наркопродукції. Зменшення пропозиції.
Проблема іміджу окремих країн	Залучення інвестицій у країни, що в рамках цивілізованого суспільства асоціюються з наркотиками, беззаконням та конфліктами. Політика інтеграції цих країн у регіональні організації.	Залучення окремих країн до участі в окремих регіональних організаціях. Диверсифікація нових галузей економіки в країнах. Зменшення рівня злочинності. Зміна іміджу окремих країн.

Рис. 1. Статистичні показники виробництва та споживання опіатів у світі за даними UNODC

Рис. 2. Наркотрафік героїну за даними UNODC

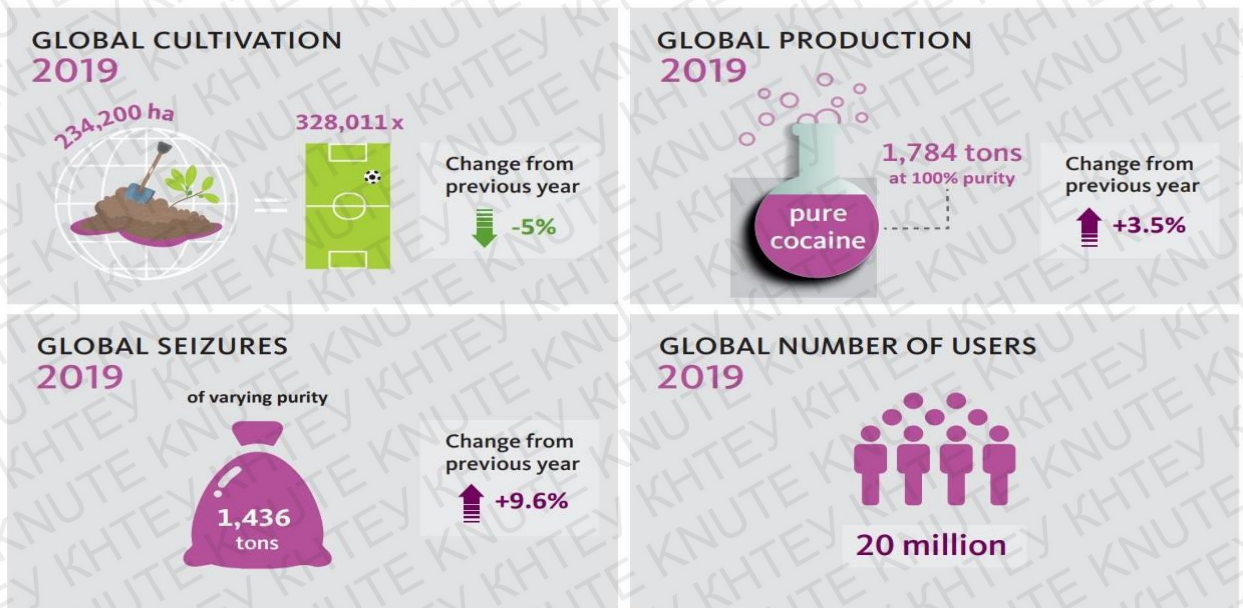

Рис. 1. Статистичні показники виробництва та споживання кокаїну у світі за даними UNODC

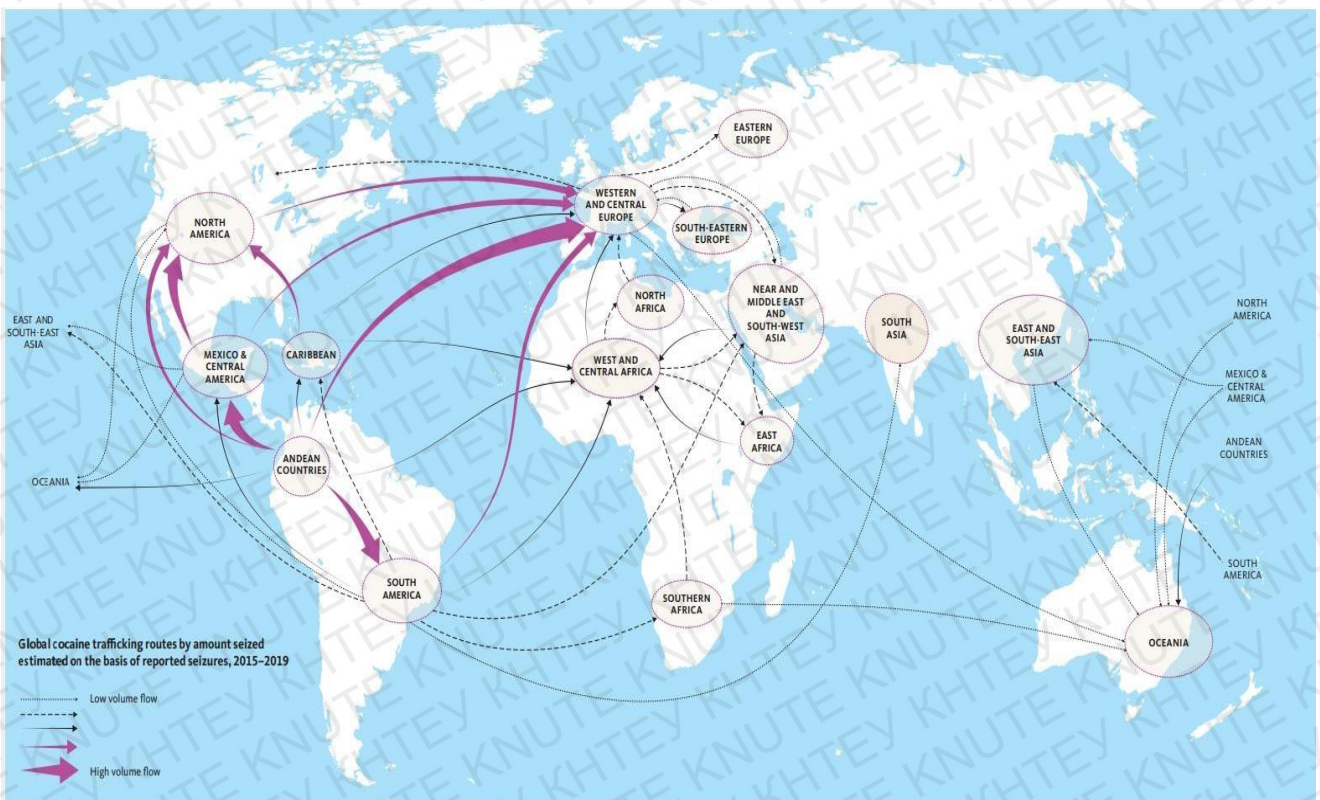

Рис. 2. Наркотрафік кокаїну за даними UNODC